

היחידה לנכויות ושיקום

דוח פעילות 2005

ירושלים, כסלו תשס"ו, דצמבר 2005

עריכה לשונית: יעקב חסון
עיצוב: מיטל דהן, ג'וינט ישראל
הוצאה לאור: טוביה מנדלסון, אשל

תוכן עניינים

עמוד

5	▪ הקדמה
6	▪ תקציב, מקורות מימון ושותפים
7	▪ תחומי פעילות
7	1. מערך תומך חיים עצמאיים בקהילה (מעצ"ם)
8	קהילות תומכות חיים עצמאיים לנכים
10	מרכזים לחיים עצמאיים
12	המשפחה כמקדמת חיים עצמאיים
13	מחקר מעצ"ם
15	2. אנשי מקצוע נכים הפועלים למען קהילתם ("עמית לעמית") ופיתוח מנהיגות מקצועית של נכים
16	תחנות מידע ואיתור לאנשים עם קשיי ראייה
18	סטודנטים חירשים חונכים תלמידים חירשים ("מודל ההצלחה")
20	מספרי סיפורים חירשים וכבדי שמיעה ("רואים סיפור")
21	התנדבות אנשים כבדי שמיעה במרכז מידע וייעוץ לכבדי שמיעה ("הכשב")
22	קידום הגישור בקרב אנשים עם מוגבלות
24	פורום נשים עם מוגבלות למען נשים עם מוגבלות
26	תכנית "אל-עד" לפיתוח מנהיגות מקצועית
28	פורום "דברים שרואים מכאן לא רואים משם" ומדריך "זה עובד" למעסיקים ולמנהלי
30	משאבי אנוש לשילוב של עובדים עם מוגבלות במגזר העסקי
30	הקמת ארגון עיוורים בוגרי האוניברסיטה
31	3. נגישות
32	תכנית "קהילה נגישה"
34	הכשרת נאמני נגישות
35	מרכז סלע למידע מונגש לחירשים
37	מרכז זוסמן (תלם) להדרכה ולתיירות מונגשת לנכים
39	4. קידום מעמד ומצב הנכים בפריפריה
40	קידום מעמד הנכים בדרום הארץ
42	קידום מעמד הנכים בחברה הערבית בישראל
44	עולים נכים
45	5. תכניות לשעת חירום
45	התמודדות של נכים, אנשי מקצוע ומתנדבים במצבי חירום
47	6. הכשרה, השתלמויות וכנסים
49	7. פעילות רוחבית בתוך הג'וינט
51	8. פעילות תיעוד, הערכה ופרסומים בתחום נכויות
55	▪ צוות יחידת נכויות ושיקום

הג'וינט פועל לקידום של אנשים עם מוגבלות ולמתן מענה לצרכיהם המיוחדים מעת הקמתו בשנת 1914. אופי הפעילות והדגשים השתנו בהתאם לתנאים ולצרכים המשתנים של החברה בישראל. המוקד עבר מסיוע ישיר לפיתוח שירותים מוסדיים, פיתוח מסגרות חינוך והכשרה, הקמת ארגונים וולונטריים, פיתוח שירותים קהילתיים, בניית בסיסי מידע ומחקר ועוד. תשומת לב מיוחדת ניתנת לפיתוח דגמים חדשניים של שירותים, הבניית רצף של שירותים, פיתוח מערכות תמיכה בקהילה, שיפור הנגישות לשירותים ולמידע, ושילוב אנשים עם נכויות בכל תחומי החיים כאחד האדם.*

הפעילות למען אנשים עם מוגבלות מתבצעת במסגרת האגפים המקצועיים והעמותות של הג'וינט: "אשלים" מקדמת תכניות לילדים ונוער בסיכון; היחידה לנכויות ושיקום ומיזם התעסוקה תב"ת (תנופה בתעסוקה) מקדמים תכניות למבוגרים; ו"אשל" פועל בקרב נכים מזדקנים ומקדם פיתוח עזרים מסייעים באמצעות "גרונטק". כל האגפים פועלים בשיתוף עם גורמים ממלכתיים, עירוניים, המגזר הוולונטרי והאקדמיה.

יחידת נכויות ושיקום הוקמה בשנת 1998 (בעקבות רה-ארגון של הנושא בג'וינט) כיחידה לתיאום רוחבי בין אגפי הג'וינט העוסקים באוכלוסיית אנשים עם מוגבלות. החל משנת 1999 החלה היחידה גם בפיתוח תכניות ושירותים. הדוח לשנת 2005 כולל תכניות שהבשילו, המשכיותן מובטחת והג'וינט עומד לסיים את חלקו בהן, לצד תכניות הפועלות במלוא התנופה וכאלה שעושות את צעדיהן הראשונים. כל התכניות מבטאות את החשיבות שהג'וינט מייחס למתן מענה המותאם למציאות המשתנה בעולם הנכים בישראל.

היחידה לנכויות ושיקום בג'וינט ישראל - מתמקדת בפיתוח ויישום פתרונות לצרכים ייחודיים של אוכלוסיית המבוגרים (בני 21-65) עם מוגבלות בישראל, המונה כ-350,000 איש. ביניהם אנשים עם נכות פיזית, חושית (עיוורים וכבדי ראייה, חירשים וכבדי שמיעה), קוגניטיבית ונפשית. למרות המשאבים המושקעים על-ידי הגופים הרשמיים והמערכת הוולונטרית צרכים חיוניים רבים עדיין ממתנים למענה.

בעשור האחרון חלו במדינת ישראל התפתחויות משמעותיות בעולם הנכים: קידום החקיקה על-ידי קואליציות ארגונים בהובלת ארגון "בזכות"; הפגנות הנכים (1999, 2000); חקיקת חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (התשנ"ח-1998); הקמת נציבות שוויון במשרד המשפטים; חקיקת חוקים פורצי דרך כמו חוק חינוך מיוחד ושיקום חולי נפש בקהילה; ולאחרונה, מגמה הולכת ומתחזקת של הקמת ארגונים של נכים למען נכים. כל אלה יצרו מציאות המציבה אתגרים שונים מאלה שאפיינו את העשורים הקודמים. אחד האתגרים המרכזיים הוא פיתוח של דור חדש של שירותים לדור חדש של נכים. אנשים שגם כאשר מצבם התפקודי קשה ביותר הם מבקשים לחיות באופן עצמאי בקהילה ולהפוך את התלות שלהם במטפלים ובעזרים לתלות מאפשרת חיים פעילים במקום תלות כובלת. **פיתוח התכניות והוצאתן לפועל נעשה עם הנכים, למען הנכים.**

תחומי הפעילות המרכזיים של יחידת נכויות ושיקום הם:

1. פיתוח שירותים תומכי חיים עצמאיים בקהילה:

- קהילות תומכות;
- מרכזים לחיים עצמאיים;
- תכניות לחיזוק המשפחה.

2. פיתוח תכניות בהן אנשים עם מוגבלות פועלים כאנשי מקצוע למען קהילת הנכים ופיתוח של מנהיגות מקצועית של נכים:

- יועצים עיוורים בתחנות מידע למתעוורים חדשים;
- חונכים חירשים של תלמידים בבתי-ספר ובקהילה ומספרי סיפורים חירשים;
- נשים עם מוגבלות מפתחות שירותים ייחודיים לנשים;
- נאמני נגישות נכים מקדמים הנגשה פיזית;
- מגשרים עם נכויות מתמחים בפתרון סכסוכים שקשורים למוגבלות;

* תמרה ברנע. 1999. נכויות ושיקום בג'וינט ישראל: היסטוריה, תמונת מצב בהווה וכיווני פעולה בעתיד (דוח פנימי).

- חוקרים עיוורים מבצעים סקר על עיוורים ולקויי ראייה;
- מספרי סיפורים חירשים מעשירים את תרבות החירשים;
- מתנדבים נכים מובילים מהלך ארצי להבטחת מקומות חנייה לנכים;
- חברי "נכים עכשיו" ועמותת "שוויון וצדק לנכים" מקימים את המרכזים הראשונים מסוגם בארץ לחיים עצמאיים.

3. שיפור הנגישות של הנכים למוקדי קבלת החלטות, למידע ולהשתלבות בקהילה הרחבה.

4. קידום מעמד ומצב הנכים בפריפריה.

5. ידע והכשרה.

היחידה עוסקת גם בתכניות הכשרה, בפיתוח ידע ובהפצתו. התכניות המרכזיות מלוות בהערכה ומניבות תוצרים תורתיים כמו דוחות ומדריכים המופצים לקהלי יעד בדפוס, בסמינרים ובכנסים.

תקציב, מקורות מימון ושותפים

היקף הפעילות של יחידת נכויות ושיקום בשנת 2005 עמד על כשני מיליון דולר. מתוכם חמישית מומן על-ידי הג'וינט, מחצית על-ידי תורמים שגייס הג'וינט וכשליש על-ידי שותפים וגורמי מימון אחרים שהעבירו את חלקם במימון ישירות לפרויקטים.

היחידה פועלת בשיתוף עם גורמים ממשלתיים ועירוניים, ארגונים וולונטריים עם דגש על ארגוני נכים למען נכים, מוסדות אקדמאיים, קרנות ותורמים פרטיים.

להלן רשימת השותפים המרכזיים לתכניות השונות:

גורמים ממשלתיים

משרד הרווחה, משרד המשפטים – המרכז הארצי לגישור וליישוב סכסוכים ונציבות שוויון לאנשים עם מוגבלות, המוסד לביטוח לאומי – הקרן למפעלים מיוחדים והקרן לפיתוח שירותים לנכים, משרד הביטחון, משרד הבריאות, משרד החינוך, משרד התיירות.

רשויות מקומיות

אום אל פאחם, אור עקיבא, אופקים, אשקלון, באר שבע, בני ברק, בקעת בית שאן, בת ים, גבעת שמואל, גליל עליון, דימונה, דלית אל כרמל, הוד השרון, הרצליה, זכרון יעקב, חדרה, חולון, חיפה, חצור, טבריה, יוקנעם, ירושלים, כפר יונה, כפר כנא, כפר סבא, לוד, מ.א. חוף הכרמל, מ.א. מנשה, נהריה, נצרת, סכנין, עכו, עמק חפר, עפולה, ערד, פתח תקווה, קלנסווה, קרית גת, קרית שמונה, ראשון לציון, רחובות, רמלה, רמת גן, רמת ישי, רעננה, שדרות, שפרעם, תל-אביב, תמרה.

עמותות

אילן, אל-עמל, אלווין ישראל, בזכות, בית איזי שפירא, בקול, החברה למתנ"סים, המכון לקידום החירש בישראל, מגדלור, מכון סאלד, מתן, מטב, מטה מאבק הנכים, נגישות ישראל, נכים עכשיו, על"ה, קהילה נגישה חדרה, שוויון וצדק לנכים, שקל, שתיל.

אוניברסיטאות

בר-אילן, חיפה, תל-אביב.

פדרציות יהודיות

ווינגטון די.סי., לוס אנג'לס, סנטרל ניו-ג'רזי, שיקגו.

קרנות ותורמים

משפחת לארי ולאונור זוסמן, משפחת פל, קרן פרנקלין, קרן זגלה, הקרן לירושלים, קרן עזבנות המדינה, קרן פייזר, קרן קלור, קרן ריץ', קרן תל-אביב, תורמים אנונימיים.

מגזר עסקי

הום סנטר, קבוצת פישמן, עיתון גלובס ועוד.

תחומי פעילות

1. מערך תומך חיים עצמאיים בקהילה (מעצ"ם)

מעצ"ם נועד לפתח שירותים המאפשרים לאנשים עם מוגבלות להמשיך לחיות בבתיהם בקהילה בצורה פעילה ומכובדת, לתרום ולהיתרם ממנה. התכניות המובילות של היחידה במסגרת תחום זה הן: קהילות תומכות לנכים, מרכזים לחיים עצמאיים ותכניות לחיזוק המשפחה כמערכת תומכת.

בתקופת הדוח הוחל בהקמת שמונה קהילות תומכות לנכים ברחבי הארץ ושני מרכזים לחיים עצמאיים. בנוסף הוחל בחקר תפקידה של המשפחה כמקדמת חיים עצמאיים ובמחקר מיפוי וניתוח של המשמעות של מעצ"ם.

המשמעות המרכזית של "חיים עצמאיים" הנה היכולת והזכות של אנשים עם מוגבלות, כולל בעלי מוגבלות קשה ביותר, להחליט על צורת חייהם: מקום המגורים, המטפל האישי, סדר היום, תכנון תקציבי, עבודה, לימודים, פעילות הפנאי, חיי משפחה ועוד.

מערך תומך חיים עצמאיים נועד לאפשר לאנשים עם מוגבלות למצות את יכולותיהם ולהבטיח שהעזרה שהם מקבלים תאפשר הרחבה של גבולות העצמאות במקום צמצום שלהם והגברת התלות.

באמצע שנת 2005 נהנו משירותי מעצ"ם כ- 1,500 איש לשנה.

"המשמעות של חיים עצמאיים עבורי היא החופש לבחור ולהחליט בכל דבר שקשור לחיי".
דניאלה ברפמן, מנהלת המרכז לחיים עצמאיים, ירושלים.

"המשמעות של חיים עצמאיים עבורי היא להיות בלתי תלויה בזולת".
דליה זילברמן, מנהלת המרכז לחיים עצמאיים, באר-שבע.

"המשמעות של חיים עצמאיים בשבילי היא בין השאר - פרטיות. אנשים עם נכויות, ובעיקר עיוורים, סובלים מחוסר פרטיות. כל הזמן נוגעים בהם ועושים דברים במקומם. כיום, כאשר אני מחוברת למוקד המצוקה משפחתי לא חוששת כאשר אני לבד בבית ואני נהנית מקצת פרטיות שמאוד חשובה לי".

סוזן מלכה, עיוורת הנעזרת בכלב נחייה, חברת קהילה תומכת, גילה, ירושלים.

קהילות תומכות חיים עצמאיים לנכים (2002 – 2008)

הרקע לתכנית

הנכים בישראל מהווים כעשרה אחוז מכלל האוכלוסייה. רובם חיים בקהילה. תהליך המעבר מהמוסדות לקהילה מתגבר לאחרונה בעיקר בקרב נפגעי נפש, בעקבות החקיקה בתחום בריאות הנפש. שירותים רבים פותחו במשך השנים על-ידי הממשלה, הרשויות המקומיות והעמותות. הם נועדו לתת מענה בעיקר לצרכים הבסיסיים של האדם הנכה בתחום הטיפול האישי של המתקשים בתפקוד, טיפול רפואי ושיקומי, הבטחת דיור ותעסוקה וצרכים חברתיים. שירותים חיוניים נוספים עבור הנכה החי בקהילה כמו מידע על זכויות, תיווך מול בעלי מקצוע ורשויות, סיוע במצבי חירום רפואיים ואחרים, סיוע בתיקונים בבית, גיבוי למטפל או בן משפחה שלא מגיע – מסופקים באופן ספורדי או שאינם מסופקים כלל.

העלייה במספר הנכים בישראל ובתוחלת החיים שלהם, לצד העלייה ההדרגתית בתודעת הנכים, קובעי מדיניות, אנשי המקצוע והציבור הרחב כי גם אנשים נכים יכולים לעבוד, להתנדב ולתרום לקהילה – מחייבת פיתוח מודלים התומכים בחיים עצמאיים ופעילים של נכים בקהילה. מודלים שיקטינו את העומס על מערכת השירותים הפורמלית ויאפשרו קליטת היוצאים ממוסדות לקהילה וכן סיוע להמשך תפקוד עצמאי במקום המשפחה. לדוגמה, במקרים בהם הורים מזדקנים או שנפטרו, ילדים שגדלו ועזבו את הבית, בן/בת זוג עזב עקב נכות בן/בת זוג. קהילה תומכת לנכים הנה מודל שעונה על הצרכים הללו. השירות נבנה על פי מודל "שכונה תומכת לקשישים" שפותח על-ידי "אשל" והותאם לצרכים הייחודיים של אנשים עם מוגבלות.

מטרות התכנית

1. לפתח מודל של שירות המסייע לחיים עצמאיים של נכים חיים בקהילה.
2. לעודד את הנכים לפעול לשיפור איכות חייהם בקהילה.
3. להפעיל את המודל באזורים שונים מבחינה סוציו-דמוגרפית ומבחינת מערך השירותים.

אוכלוסיית היעד

נכים מבוגרים (21-65) בעלי סוגים שונים של מוגבלות (פיזית, חושית, נפשית וקוגניטיבית) החיים בדירותיהם בקהילה. באזור עם כ- 120,000 איש ניתן להקים קהילה תומכת ל-120 בתי אב של נכים (כיוון שבחלק מבתי האב מתגוררים שני נכים ניתן להגיע לכ-150 נכים).

מרכיבי התכנית

"קהילה תומכת חיים עצמאיים לנכים" הנה תכנית המספקת תמורת תשלום סל שירותים המסייעים לאדם הנכה החי בקהילה להתמודד עם מצבי חירום, לתפקד באופן עצמאי ובכבוד, להיות מעורב בקהילה, לתרום לה ולהיתרם ממנה. סל השירותים של התכנית כולל:

- אב קהילה זמין לנכים במשך 24 שעות (להתייעצות, לשיחה, לבקשת עזרה מיידית).
- חיבור למערכת מצוקה למצבי חירום (אמבולנס, הרמה מנפילות, שריפה וכו').
- שירותי רופא בלילה, בסופי שבוע ובחגים.
- תיקונים קלים והתאמות בבית (כמו תיקון תריס, החלפת נורות, הגבהת כיסא, התקנת מעקה אחיזה).
- תיקונים קלים בעזרים מסייעים (כיסא גלגלים, הליכון, מכשור רפואי ביתי) וסיוע בהעברת העזרים לסדנת תיקונים.
- סיוע בהבאת תרופות, בעריכת קניות.
- תיווך בשירותי הסעה לנכים ללא רכב מיוחד.
- תיווך בקשר מול הרשויות (לצורך הבהרת זכויות ומימושן).
- פעילות חברתית, בחלקה משולבת בפעילות הקהילתית הרגילה ובחלקה מותאמת לצרכים הספציפיים של הנכים.

הפעילות שבוצעה עד כה

- נבנו שותפויות וגויס מימון להקמת שמונה קהילות פיילוט.
- נערכו סקרי צרכים באזורי היעד ונבנה המודל הניסיוני.
- הוקמו קהילות תומכות לנכים: שתיים בירושלים ואחת בחדרה.
- הונחה התשתית להקמת חמש קהילות נוספות שיפעלו החל מסוף 2005 במודלים שונים: בתל-אביב, בחיפה, בסכנין, בבאר שבע ובמועצה האזורית בקעת בית שאן.
- בוצעה תכנית הכשרה לצוותי הקהילות.

הערכה

התבצע מחקר הערכה על שלב הפיתוח של המודל בירושלים. מתוכננת הערכה מתמשכת של יישום המודל בשמונה קהילות הפיילוט. מוגשים דוחות תקופתיים לשותפים המרכזיים ולתורמים.

פרסומים ודוחות

- תמרה ברנע, רונית גולדינר. 2005. **קהילה תומכת חיים עצמאיים לנכים: מודל ניסיוני**. ג'וינט ישראל, יחידת נכויות ושיקום. לגרסאות 2003, 2004 היו שותפים נדים שיבאן ורנדי גרבר.
- איילת ברג-ורמן. 2005. **הערכת שלב הפיתוח של מודל קהילה תומכת לנכים בירושלים**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל (דוח פנימי).

שותפים ומממנים

משרד הרווחה, המוסד לביטוח לאומי, רשויות מקומיות, עמותות, פדרציות יהודיות בארצות הברית (ניו ג'רזי, וושינגטון די.סי., לוס אנג'לס, שיקגו), הקרן לירושלים, קרן תל-אביב, ג'וינט ישראל.

מרכזים לחיים עצמאיים (2003 – 2008)

הרקע לתכנית

כ-700 מרכזים קיימים בארצות הברית. בישראל הקים הג'וינט את השניים הראשונים בשיתוף עם עמותת "נכים עכשיו", בירושלים (2003) ובשיתוף עם עמותת "שוויון וצדק לנכים" בבאר-שבע (2005) ומתכנן להקים חמישה נוספים. המרכזים לחיים עצמאיים נוסדו מתוך אידיאולוגיה וצורך של אנשים עם מוגבלות לפתח שירותים שמותאמים להם, כפי שהם תופסים את הצורך ואת המענה.

המודל הנו מרכז תמיכה רב שירותי כוללני בקהילה, המנוהל ומופעל על-ידי אנשים עם מוגבלות ומיועד להם. המרכז מלווה את כל תהליכי החיים ומפעיל תכניות לתמיכה בחיים עצמאיים של אנשים עם מוגבלות שמצד אחד תורמות לשינוי חברתי ומצד שני מספקות מענים קונקרטיים לנכים.

מטרות התכנית

1. לאפשר לאנשים עם מוגבלות לנהל אורח חיים עצמאי בקהילה ולשלט בחייהם.
2. להבטיח מיצוי זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות לקבלת שירותים ומשאבים מכל המוסדות הקיימים ולשוויון הזדמנויות.
3. לפתח מודל של מרכז לחיים עצמאיים שיהווה דוגמה, השראה ומקור ידע לפיתוח מרכזים נוספים ברחבי הארץ.

אוכלוסיית היעד

כל התכניות והשירותים ניתנים לאנשים עם כל סוגי המוגבלות: נכים פיזיים, עיוורים, חירשים, אנשים עם ליקויי למידה, אנשים עם פיגור התפתחותי ונפגעי נפש. מרכז לחיים עצמאיים אמור לספק שירותים לכ-1,500 איש בשנה.

מרכיבי התכנית

- פעילות קהילתית בקרב הנכים ובקשר בינם לקהילה ולממסד.
- פיתוח שירותים מקדמי חיים עצמאיים.
- פיתוח ועיבוי תורת החיים העצמאיים בקהילה.
- ביסוס התשתית הארגונית, הניהולית והכלכלית של עמותות הנכים המפעילות את המרכזים.

הפעילות שבוצעה עד כה

- ייעוץ עמיתים – בעלי מגבלות לעמיתים בעלי מגבלות דומות בנושאים כמו: מיצוי זכויות והתמצאות בבירוקרטיה, העסקת מלווים/ות וניהול חיים עצמאיים.
- מוקד חירום – לתמיכה לוגיסטית המפנה מתנדבים הנותנים מענה טכני לתקלות וצרכים יומיומיים.
- תיקונים קטנים וגיבון – כולל סיוע הניתן על-ידי אנשים עם פיגור קל שקיבלו הכשרה מיוחדת.
- למידה והעשרה – הרצאות על ניהול משק הבית, תפקוד עצמאי, מידע על נכות וזכויות ועוד.
- מתנדבים – המסייעים בנושאים שונים כמו: ליווי, קריאה לעיוורים, בילוי משותף בשעות הפנאי. המתנדבים הם נכים ולא נכים גם יחד.
- מאגר מידע ומוקד – בנושאים החיוניים לחיים עצמאיים בקהילה ולא קיים לגביהם מידע ממקורות קיימים.
- קורסי הכשרה – לפעילים, למתנדבים וליועצים בתחומים שונים.
- קבוצת תמיכה וסדנאות – בנושאים של חיים עצמאיים, סינוור ושוויון זכויות.
- פעילות חברתית – הכוללת כינוסים, טיולים, מסיבות ועוד.
- פעילות יצירתית/תעסוקתית – סדנה לעבודות אמנותיות וקורסים תעסוקתיים.

הערכה

כל פעילות המרכזים מתועדת ותלויה בעתיד בהערכה. בביצוע מחקר הערכה על המרכז בירושלים. דוחות תקופתיים מוגשים לוועדת ההיגוי ולתורמים.

פרסומים ודוחות

- ד"ר סידני אנגלברג. 2006. **מחקר הערכה על המרכז לחיים עצמאיים בירושלים**. המוסד לביטוח לאומי, הקרן למפעלים מיוחדים (בביצוע).

שותפים ומממנים

המרכז לחיים עצמאיים בירושלים הוקם ביוזמת עמותת "נכים עכשיו, התנועה לזכויות אנשים עם מוגבלות" ופועל בשיתוף ובמימון ג'וינט ישראל, המוסד לביטוח לאומי, משרד הרווחה, לארי ולאונור זוסמן, קרן קלור, קרן ריץ', משפחת פל והקרן לירושלים.

המרכז לחיים עצמאיים בבאר-שבע הוקם על-ידי עמותת "שוויון וצדק לנכים" במימון ובשיתוף ג'וינט ישראל, המוסד לביטוח לאומי, משרד הרווחה, עיריית באר-שבע, משפחת לארי ולאונור זוסמן, משפחת פל ותורם אנונימי.

המשפחה כמקדמת חיים עצמאיים (2005–2007)

הרקע לתכנית

סוגיית המשפחה של האדם הנכה היא מורכבת. מחד גיסא המשפחה היא מקור תמיכה וסיוע חשוב של אדם עם מוגבלות ומאידך גיסא היא מהווה לעיתים גורם המעכב את עצמאותו של האדם הנכה והשתלבותו בקהילה. ההתייחסות של הקהילה המקצועית למשפחת האדם הנכה מתמקדת בארץ בעיקר בנכה הקטין. כאשר מדובר בנכה בגיר המשפחה כבר לא מהווה גורם להתייחסות על-ידי המערכות הקיימות בקהילה. בפועל, זאת החמצה שכן חלק ניכר מהנכים ממשיך להסתייע במשפחה, הזקוקה לתמיכה ולהדרכה. בנוסף, רבים מהנכים הופכים לבעלי מוגבלות במהלך חייהם הבוגרים, כאשר הם כבר בעלי משפחות. קבלת הנכות והסתגלות לחיים החדשים מהווים אתגר הן לנכה והן למשפחתו. בעשור האחרון עולה מספר המשפחות בהן הורה אחד או שניים הם עצמם אנשים עם מוגבלות והדבר מחייב התייחסות לצרכים חדשים כמו צרכים מיוחדים של הורים עם מוגבלות לילדים ללא מוגבלות וצרכים של בני זוג שאחד מבני הזוג הוא נכה.

מטרות התכנית

1. להרחיב ולהעמיק את הידע על צרכים של משפחות שאחד מבני המשפחה שלהן עם מוגבלות.
2. לזהות מישורי התערבות התורמים לחיים עצמאיים של בני משפחה נכים בקהילה.
3. לפתח דגמים של תכניות הראויות להפצה רחבה.

אוכלוסיית היעד

משפחות של אנשים עם נכויות, הנכים עצמם, אנשי מקצוע וקובעי מדיניות.

מרכיבי התכנית

- בניית רשת של גורמים מעוניינים בנושא.
- לימוד הספרות המקצועית.
- פיתוח תכניות התערבות לחינוך המשפחות, להכשרת אנשי מקצוע.
- הערכה והפצת הידע.

הפעילות שבוצעה עד כה

- הוכנה סקירת ספרות ממוקדת על נושא הנכות בגיל הבוגר בהקשר המשפחתי.
- מופו סוגיות מרכזיות בנושא על-ידי בחינת עמדות של נכים, אנשי מקצוע, בני משפחה וסטודנטים נכים באוניברסיטה ובטכניון.

הערכה

תכניות ההתערבות ילוו בהערכה מעצבת מטעם אוניברסיטת חיפה במימון ג'וינט ישראל.

פרסומים ודוחות

- ד"ר דבורית גלעד, 2005. "חיים עצמאיים של אנשים עם נכויות בקהילה: מקומה של המשפחה". אוניברסיטת חיפה וג'וינט ישראל (יפורסם בקרוב).

שותפים ומממנים

התכנית מתבצעת בשיתוף פעולה עם הפקולטה ללימודי רווחה ובריאות באוניברסיטת חיפה ובמימון ג'וינט ישראל.

מחקר מעצ"ם (2007-2005)

הרקע לתכנית

בשנים האחרונות קיימת מגמה של שילוב אנשים עם מוגבלות בחיים רגילים בקהילה. גישה זו מתבססת על אידיאולוגיה הדוגלת בנורמליזציה של חיי אנשים עם מוגבלות, בזכותם לגור בסביבה בלתי מגבילה עד כמה שניתן, וכן בהיותה של אוכלוסיית בעלי המוגבלות חלק בלתי נפרד מן החברה הכללית. מגמה נוספת ההולכת ומתפתחת היא מתן אפשרות לחיים עצמאיים בקהילה – דהיינו, מתן אפשרות לאדם עם מוגבלות לבחור את סגנון חייו וסוג השירות או הסיוע שמתאים לו לפי תפיסתו. מתן אפשרות לאנשים עם מוגבלות לחיות חיים עצמאיים בקהילה מצריך פיתוח של שירותים תומכים. בעוד שחלק ניכר מן השירותים מסופק על-ידי משרדי ממשלה (כמו טיפול בית, תעסוקה ודיר), קיימים צרכים נוספים לקיום חיים עצמאיים בקהילה של אדם עם מוגבלות.

שאלות מרכזיות העולות בהקשר זה הן: מהי תפיסת "החיים העצמאיים" של אדם עם מוגבלות בקהילה, מהם הצרכים לחיים עצמאיים של אדם עם מוגבלות בקהילה – בבית ובחוץ, בעבודה, בלימודים ובפנאי, מהם הצרכים בתחום הייעוץ, המידע וההדרכה לחיים עצמאיים? מיפוי שירותים קיימים התומכים בחיים עצמאיים וזיהוי שירותים חסרים ועוד.

מטרות התכנית

1. למפות את היזמות והתכניות הקיימות היום בשטח המופעלות על-ידי רשויות מקומיות, עמותות, מתנ"סים, וכדומה; ולבחון את תרומתם לחיים עצמאיים בקהילה של בעלי מוגבלות.
2. לזהות את הצרכים של אנשים עם מוגבלות אשר אי סיפוקם מקשה על החיים העצמאיים בקהילה. בחינה זו תסייע לפיתוח מענים ופתרונות.
3. לבנות מערך מחקר פיילוט עבור אוכלוסיית אנשים עם מוגבלות פיזית, שיוכל להוות דגם לביצוע העונה על אוכלוסיות נוספות של אנשים עם מוגבלות.

אוכלוסיית המחקר

בשלב הראשון של המחקר אוכלוסיית המחקר כללה נכים פיזיים בגילאים 21-64. בשלב השני יורחב המחקר ויתמקד באוכלוסיות נוספות של עיוורים, חירשים ונפגעי נפש.

מרכיבי המחקר

- מיפוי הצרכים: יתבסס על סקירת הספרות המקצועית בנושא; קיום קבוצות מיקוד עם אנשים עם מוגבלות; ראיונות עם ספקי שירותים (עמותות, ארגוני מטפלות, עובדים סוציאליים ומתנדבים); וכן ראיונות עם קובעי מדיניות (מנהלי מחלקות לשירותים חברתיים, בעלי תפקידי מפתח במשרד הממשלה ואחרים).
- מיפוי השירותים: יתבסס על סקירת הספרות המקצועית, וזאת בניסיון ללמוד על המצב בעולם; ראיונות עם אנשי מפתח בעמותות המספקות שירותים לאדם הנכה החי בקהילה, כולל עמותות שהקימו הנכים למען הנכים (כמו "בקול", "נגישות ישראל", "אתגרים", "נכים עכשיו", "קהילה נגישה", "שוויון וצדק לנכים"); מיפוי השירותים הניתנים על-ידי האגפים לשירותים קהילתיים בשלטון המקומי ובמתנ"סים; תיאור פרויקטים קהילתיים ייחודיים (כמו, קהילה תומכת, מרכז לחיים עצמאיים וקהילה נגישה); ואיתור של תכניות המאפשרות השתתפות בפעילויות פנאי לכלל האוכלוסיות של אנשים עם מוגבלות.

הפעילות שבוצעה עד כה

- המחקר הראשון בסדרה הושלם, הופק דוח מסכם והוחל בדיון על המשמעויות האופרטיביות של הממצאים וצורכי המידע הנוספים.

פרסומים ודוחות

- ניר גזית ויהודית קינג. 2004. "מעצ"ם – מערך תומך חיים עצמאיים של נכים פיזיים בקהילה". מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל (דוח פנימי).

שותפים ומממנים

המחקר בוצע על-ידי תחום מחקר נכויות במאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל ולוה על-ידי צוות היגוי בהשתתפות אגף השיקום במשרד הרווחה, המוסד לביטוח לאומי, שקל, החברה למתנ"סים, עיריית תל אביב-יפו והיחידה לנכויות ושיקום בג'וינט ישראל. המחקר ממומן על-ידי ג'וינט ישראל.

תחומי פעילות

2. אנשי מקצוע נכים הפועלים למען קהילתם ("עמית לעמית") ופיתוח מנהיגות מקצועית של נכים

תכניות "עמית לעמית" נועדו לאפשר לאנשים עם מוגבלות לעבוד כאנשי מקצוע, בתחומים בהם רכשו השכלה וניסיון, למען אנשים עם מוגבלות דומה. הפעילות מתבצעת בתחומים שבהם יש לאנשי מקצוע עם מוגבלות יתרון יחסי על פני אנשי מקצוע ללא מוגבלות. בנוסף, אנשי מקצוע אלה משמשים מודל של הצלחה ומקור של תמיכה ותקווה לבעלי נכויות, שאפשר לתפקד ולחיות חיים מלאים למרות המוגבלות.

מודל עמית לעמית מאפשר לאנשי מקצוע עם נכויות:

- ליצור ידע ייחודי של נותני השירות, הנובע מהכשרה מקצועית וניסיון חיים;
- לפתח נישות ייחודיות והזדמנויות חדשות לתעסוקה;
- להתאים את השירותים לצרכים של אנשי מקצוע נכים;
- לפתח כלי עבודה המותאמים לצרכים של אנשי מקצוע נכים;
- למלא תפקידים משמעותיים עבור קהילת הנכים;
- להוות מודל של הצלחה לנכים ולהציב רף גבוה של הישגים מקצועיים;
- לשנות את דימוי הנכים ולהמחיש את הכוחות והכישרונות שלהם;
- לבנות מנהיגות מקצועית בקרב אנשים עם נכויות;
- לפתוח צירים להשתלבות בחברה הרחבה.

המובילים מבין אנשי המקצוע מוזמנים להשתתף בתכניות הכשרה לקידום היכולות המנהיגותיות והניהוליות שלהם כמפתחי שירותים.

בתכניות "עמית לעמית" שפותחו על-ידי הג'וינט משתתפים כ-400 אנשי מקצוע נכים, כעובדים בשכר וכמתנדבים ויש כוונה להגיע לאלף פעילים בשנים הבאות. אנשים אלה אמורים להשתתף באופן פעיל בעיצוב מערך השירותים לאנשים עם נכויות בישראל.

"בתור אחת שגדלה בסביבה שומעת, אני מכירה 'ממקור ראשון' את כל הקשיים, התסכולים והאכזבות, ולכן יכולה לשמש לילדים החירשים דמות שתראה להם את 'דרך המלך'. אוכל לעזור לתת בידם את הכלים להתמודד עם המעברים התקשורתיים, התרבותיים והשפתיים החדים בין עולם השומעים לבין עולם החירשים וכבדי השמיעה".

גל רוקניאן, רכזת תכניות מודל הצלחה ומספרי סיפורים, המכון לקידום החירש בישראל, תל-אביב.

"הצטרפתי בשמחה לקורס ייעוץ עמיתים וקיבלתי בו כלים נכונים לעזור לחברי. היום, למרות הנכות, או יותר נכון, בזכותה, הגעתי לפסגה בחיי. אני מאושרת לעזור לאנשים עם מוגבלות כמוני ולנסות להביא אותם למקום בו אני נמצאת היום".

שרית טוויזר, המרכז לחיים עצמאיים, ירושלים.

תחנות מידע ואיתור לאנשים עם קשיי ראייה (2002-2006)

הרקע לתכנית

אנשים השומעים לראשונה מרופא העיניים על תהליך העיוורון הצפוי להם מגיבים באופן קשה ובמקרים רבים אינם פונים אל שירותי שיקום הראייה והשירות לעיוור העומדים לרשותם ברחבי הארץ. כתוצאה מכך הם מבזבזים שנים שבהן היו יכולים לפתח דרכים לשימור שרידי הראייה וללימוד מיומנויות תפקוד טובות יותר ברמת ראייה ירודה יותר. הפרויקט נועד לסייע למתעוורים החדשים להגיע למסלול השיקום בזמן קצר ועם מוטיבציה גבוהה יותר להתמודדות עם המגבלה. הפרויקט נולד בעקבות פנייה של השירות לעיוור במשרד הרווחה לג'וינט לאחר שניסיון דומה שפעל בעשור הקודם לא התמיד. היחידה לנכויות ושיקום התנתה את הצטרפותה לתכנית בהעסקת אנשי מקצוע עיוורים וכבדי ראייה כיועצים בתחנות, והשירות נענה לאתגר.

מטרות התכנית

1. לסייע לאנשים עיוורים וכבדי ראייה למצות את הפוטנציאל שלהם באמצעות שירותים הקיימים עבורם.
2. לאתר את האנשים העיוורים וכבדי הראייה סמוך למועד הפגיעה, לספק להם מידע ולקצר את הזמן בין מועד הפגיעה לבין מועד קבלת שירותי השיקום.
3. לשפר את תהליכי קבלת שירותי השיקום ולהדק את הקשר בין המערכת הרפואית והשיקומית.
4. לספק הזדמנות להתנסות בעבודה לסטודנטים ובוגרי אוניברסיטאות עיוורים וכבדי ראייה.

אוכלוסיית יעד

אנשים עיוורים וכבדי ראייה בכל הגילאים ובני משפחותיהם, שהירידה בראייתם גורמת לבעיות תפקודיות ורגשיות. סטודנטים עיוורים שיועסקו כמפעילי התחנות.

מרכיבי התכנית

- הקמת תחנות מידע ואיתור.
- הפעלת התחנות על-ידי רכז ארצי, אנשי מקצוע, סטודנטים עיוורים למקצועות טיפוליים ומתנדבים עיוורים.
- הדרכת הסטודנטים העיוורים בהפעלת התחנות עד שהללו יפעילו אותן בעצמם תוך קבלת הדרכה וליווי. הסטודנטים מפעילים מתנדבים עיוורים לליווי אנשים עיוורים וכבדי ראייה לשירותים השונים במידת הצורך.
- תיווך בין הלקוחות לבין לשכות הרווחה במידת הצורך.
- ביצוע פעולות להגביר את המודעות של רופאי עיניים, אחיות ועובדי לשכות רווחה לשירותים לאנשים עיוורים וכבדי ראייה.

הפעילות שבוצעה עד כה

- הוקמו 20 תחנות מידע ואיתור במחלקות עיניים בבתי חולים ובמרפאות גדולות בקהילה אליהן מגיעים אנשים שראייתם נפגעה בכל רחבי הארץ ובהן מתבצע האבחון הראשוני של תחילת תהליך ההתעוורות.
- הופעלו שלושה קווי מידע באנגלית, רוסית וערבית המאוישים על-ידי היועצים.
- התחנות והקווים, הפועלים ברובם פעם בשבוע, מאוישים על-ידי 15 אנשי מקצוע (בוגרי אוניברסיטאות) עיוורים וכבדי ראייה והן משרתות כ-2,100 פונים לשנה.

הערכה

התכנית לזוהה בהערכה של מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל.

פרסומים ודוחות

- עלוני מידע לקהל הרחב בעברית, רוסית וערבית.
- אליאב ברמן ונורית שטרוסברג. 2004. **תחנות מידע וייעוץ לעיוורים וכבדי ראייה - מחקר הערכה.** מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל. במימון הקרן למפעלים מיוחדים, המוסד לביטוח לאומי (יופיע בקרוב).

שותפים ומממנים

השירות לעיוור במשרד הרווחה, הקרן למפעלים מיוחדים במוסד לביטוח לאומי, "מגדל-אור", "עמותת עלה", קרן פרנקלין, ג'וינט ישראל.

סטודנטים חירשים חונכים תלמידים חירשים ("מודל הצלחה") (2006-2000)

הרקע לתכנית

90% מהילדים החירשים הנם ילדים להורים שומעים, ולפיכך רובם הגדול לא נחשף למבוגרים חירשים. למפגש עם מבוגרים חירשים חשיבות רבה משום שבאמצעותו הילד החירש לומד להכיר ולהיעזר בבוגר החירש, לשתף אותו בחוויותיו ובקשייו, ולזכות בהבנה מלאה ממקור ראשון, לעידוד ולתמיכה שנובעים מניסיון חיים, וכך לרכוש כלים ודרכים להתמודדות. ליווי מסוג זה מגביר את המוטיבציה בקרב ילדים אלה ומסייע להם בגיוס כוחות, על מנת להתגבר על הקשיים, ולחתור לתפקוד יעיל וטוב יותר בקהילה הכללית ובקהילת האנשים החירשים וכבדי השמיעה.

המדריכים אשר חוו חוויות אלו, ומטבע הדברים צברו ניסיון וידע בהתמודדות, מהווים מחד גיסא קבוצת שווים עבור הילדים ומודל להצלחה בהתמודדות זו, ומאידך גיסא הם משמשים כאנשי מקצוע, אשר יכולים לתרום מניסיונם האישי ומהידע המקצועי להעברת מידע תיאורטי וחוויתי כאחד.

בנוסף, אנשי מקצוע עם מוגבלות מתקשים למצוא עבודה בתחום השכלתם. המדריכים, שהם עצמם אנשים חירשים, מסייעים לתלמידים בתחומים הקשורים ישירות להשכלתם האקדמית ועל-ידי כך רוכשים ניסיון בעבודה מקצועית.

מטרות התכנית

1. לחזק את ביטחונם העצמי של ילדים חירשים וכבדי שמיעה באמצעות מתן מקום לגיטימי לזהות שלהם כחירשים והצבת מודלים של הצלחה כדגם לחיקוי.
2. להעשיר את עולם הידע והחוויות של הילדים הללו באופן שמתאם במיוחד לסוג המוגבלות שלהם.
3. לאפשר לסטודנטים ובוגרי אוניברסיטאות חירשים וכבדי שמיעה לפעול כאנשי מקצוע, בתחומי הכשרתם האקדמית, במסגרת מערכת החינוך, למען ילדים דומים להם מבחינת סוג המוגבלות.
4. לאפשר לסטודנטים ובוגרי אוניברסיטאות חירשים וכבדי שמיעה לרכוש ניסיון בחיי העבודה, ולטובים שבהם – להשתלב במערכת ההוראה של משרד החינוך.

אוכלוסיית היעד

תלמידים חירשים וכבדי שמיעה בבתי ספר משולבים.
סטודנטים ובוגרי אוניברסיטאות חירשים וכבדי שמיעה.

מרכיבי התכנית

- זיהוי הצרכים הייחודיים לבתי הספר השונים.
- הכשרת מדריכים חירשים וכבדי שמיעה מקרב הסטודנטים.
- הפעלת סדנאות בית ספריות בנושאי זהות האדם החירש וכבד השמיעה.
- מתן פעילות העשרה למידתית וחוויתית.

הפעילות שבוצעה עד כה

- "מודל הצלחה" פועל ב-18 בתי ספר מיוחדים ורגילים, לאחר שעות הלימודים, פעם בשבוע למשך שעתיים במסגרת כיתתית. בפרויקט משתתפים 30 סטודנטים חירשים וכבדי שמיעה המדריכים כ-300 תלמידים חירשים וכבדי שמיעה בתחום התמחותם.
- מתוך כ-30 סטודנטים שעבדו בפרויקט עד כה נקלטו שבעה מהם כמורים מן המניין בבתי הספר.

- פותחה חוברת מקצועית המבוססת על הידע שנצבר על-ידי הסטודנטים החירשים וכבדי השמיעה במהלך הפעלת התכנית. החוברת כוללת נושאים כמו: זהות אישית והגדרה עצמית; מידע על אופני תקשורת שונים; מיומנויות חברתיות-תקשורתיות וקודים תרבותיים-חברתיים במגע עם העולם השומע; היסטוריה של קהילת החירשים.
- פותחו דגמי התערבות בבתי הספר במסרת חוגי העשרה, סדנאות מודולריות מתמשכות ופעילות חד פעמית.
- הוחל בתכנון התרחבות הפרויקט בבתי הספר הקיימים ובכניסה לאזורים חדשים כולל בנגב ובקרב הבדואים.
- לפרויקט שלוחה נוספת המתבצעת באמצעות "אשלים". הדגש בפרויקט הוא בפעילות עם ילדים חירשים וכבדי שמיעה הנמצאים בסיכון התפתחותי או חברתי. הפעילות אֵתם היא חוץ בית-ספרית, על בסיס פרטני או בקבוצות קטנות מאוד.

הערכה

חיה באהר-אמזלג וחגית הכהן וולף, 2005. "מודל הצלחה" סטודנטים/בוגרים חירשים וכבדי שמיעה למען ילדים חירשים וכבדי שמיעה. המכון לקידום החירש בישראל בשיתוף היחידה לנכויות ושיקום, ג'וינט ישראל – דוח הערכה מתווה – ייעוץ, הערכה ומיון (יופיע בקרוב).

פרסומים ודוחות

- מירית אליהו, לינוי מזור וגל רוקניאן. 2003. "הדרך שלנו – זהות ומעברים בחיי האדם החירש וכבד השמיעה". המכון לקידום החירש בישראל וג'וינט ישראל.
- המכון לקידום החירש. 2002. "מערכי שיעור לבוגרים".

שותפים ומממנים

המכון לקידום החירש, משרד החינוך, החברה למתנ"סים, ג'וינט ישראל.

מספרי סיפורים חירשים וכבדי שמיעה ("רואים סיפור") (2005-2002)

הרקע לתכנית

נושא התקשורת הבין-אישית ובין האדם לסביבתו תופס מקום מרכזי בחיי אנשים חירשים וכבדי שמיעה. אמנות סיפור סיפורים בעל פה, שהיא אחת הצורות הבסיסיות של תקשורת, קיימת במידה מועטה ביותר בקרב קהילה זאת. הסיפור בעל פה משמש ללמידת שפה, להעברת קודים תרבותיים, ליצירת זיכרון, זהות והיסטוריה משותפת, ליצירת קשר בין הורים לילדים, לבידור, לטקסטים דתיים ועוד. הסיפור קיים בכל תרבות ומאפשר לאנשים לעצב חוויות ותפיסות אינטואיטיביות למילים. התכנית נועדה לחשוף את קהילת החירשים וכבדי השמיעה בישראל לצורת תקשורת זאת, שפוטנציאל התרומה שלה לקהילה גדול ביותר וכן להטמיע אותה בקהילה. הרעיון יושם לראשונה על-ידי המכון לקידום החירש בישראל. ג'וינט ישראל בחר לעסוק בנושא בעקבות עריכת קורסים למספרי סיפורים אתיפים, כשהמשותף הוא הרצון לשמר את תרבות הקהילה ולהעביר אותה הלאה באמצעות חברי הקהילה לחבריהם ולקהל הרחב ואף נעזר בידע שנרכש באגף לקליטת עולים יוצאי אתיופיה בג'וינט ישראל.

מטרות התכנית

1. קירוב בין אנשים חירשים, כבדי שמיעה ושומעים.
2. יצירת כלים ללמידה ולתקשורת.
3. תיעוד והעברה של תרבות החירשים שהתפתחה בארץ.
4. יצירת הזדמנות לתעסוקה.
5. העברת התנסויות שעברו חירשים קשישים לדור הצעיר, כמו זיכרונות מהמלחמה ומהשואה.
6. אמצעי בידור.

אוכלוסיית היעד

אנשים חירשים וכבדי שמיעה בעלי יכולת סיפור המעוניינים לעבוד בשכר או בהתנדבות כמספרי סיפורים.

מרכיבי התכנית

- פיתוח תכנית הכשרה של מספרי סיפורים חירשים וכבדי שמיעה המותאמת לאוכלוסיית היעד מבחינת התכנים וצורכי ההנגשה.
- הכשרת ארבעים מספרי סיפורים המהווים מנהיגות לקידום הנושא.
- השתלבות הבוגרים במסגרות המבטיחות פעילות לאורך זמן (כמו: החברה למתנ"סים, תכנית קרב, אמנות לעם).
- בניית ארכיון מספרי הסיפורים בישראל שיקלול סיפורים המהווים אבני יסוד בתרבות החירשים לצד סיפורים אישיים של אנשים חירשים ואימפרוביזציות על אגדות וסיפורים ידועים.

הפעילות שבוצעה עד כה

- נערכו שני קורסים בהם הוכשרו כחמישים מספרי סיפורים מקצועיים בשפת הסימנים, בליווי תרגום לשומעים.
- הבוגרים משתתפים בעשרות אירועים בשנה, בתשלום או בהתנדבות.
- הנושא הוטמע בפסטיבלים הארציים של מספרי סיפורים.
- נכתבה חוברת בנושא על-ידי מדריך הקורס יהודה עצבה.
- הוחל בהקמת ארכיון מספרי הסיפורים בישראל בו תועדו כבר כמאה סיפורים.

שותפים ומממנים

המכון לקידום החירש בשיתוף היחידה לנכויות ושיקום והאגף לשילוב עולים בג'וינט ישראל, החברה למתנ"סים.

התנדבות אנשים כבדי שמיעה במרכז מידע וייעוץ לכבדי שמיעה ("הכשב") (2006-2005)

הרקע לתכנית

אנשים חירשים וכבדי שמיעה יכולים למלא תפקיד משמעותי בסיוע לדומים להם ובשינוי עמדות בקרב הציבור הרחב. ארגון "בקול" המפעיל מרכז מידע וייעוץ לכבדי שמיעה פועל להרחבת מעגל המתנדבים המקצועיים שלו הן כדי לחזק את קהילת החירשים וכבדי השמיעה והן כדי להקל עליהם בחיי היום יום על-ידי מתן מענה לצרכים שונים המתפתחים ככל שיותר חירשים וכבדי שמיעה מעורבים בקהילה. הג'וינט חבר לארגון במטרה לסייע לו בקידום הנושא.

מטרות התכנית

1. הגדלת מספר המתנדבים המקצועיים בארגון "בקול".
2. הגדלת תחומי ההתנדבות על פי הצרכים המתפתחים של אנשים כבדי שמיעה: שיווק, גיוס משאבים, תיאומי הדרכות ומחשבים.
3. שילוב מתנדבים בתפקידים בכירים ומקצועיים ובתפקידים הדורשים אחריות: רכז שיווק, מתאם ומשווק הדרכות, מפעילי קו מידע, אחראי מחשבים, הנגשת מוסדות תרבות ועוד.
4. מתן ליווי מקצועי ואפקטיבי לצורכי המתנדבים על-ידי הכשרתם, תמיכה בהם ותגמולם.
5. שדרוג המערכת הממוחשבת לניהול המתנדבים.
6. הגברת המודעות לנושא הירידה בשמיעה ולקיומו של ארגון "בקול" על-ידי הקמת דוכנים מאוישים על-ידי מתנדבים ביום מודעות השמיעה, קונגרס הגמלאים וימי בריאות במועדוני קשישים ובתיאטראות ברחבי הארץ.

אוכלוסיית היעד

אנשים כבדי שמיעה ומתנדבים המעוניינים לפעול למען קהילת הדומים ובקרב הציבור הרחב.

מרכיבי התכנית

- גיוס והפעלה של מתנדבים בתחום השיווק, התקשורת ויחסי הציבור.
- הפעלת מתנדבים בחלוקת אוזניות הגברה לכבדי שמיעה בתיאטראות שהונגשו.
- הפעלת מתנדבים באירועים מיוחדים, מארגני קורסים, תמיכה במחשבים, תחזוקת המרכז ומתנדבים המסייעים לפעילות הטכנית והלוגיסטית השוטפת של הארגון.

הפעילות שבוצעה עד כה

- הוגדל מספר המתנדבים ל-140 ומונו מתנדבים מקצועיים לתחום המחשבים, ריכוז קו מידע ותמיכה, ריכוז תחום התיאטרון, ריכוז הקורסים, שיווק, אירועי גיבוש והכשרה ועוד.
- נערך קורס להפעלת קו מידע ותמיכה והוחל בהפעלת הקו, אליו מגיעות 2,500 פניות בשנה.

הערכה

מתבצע תיעוד שוטף של הפעילות על-ידי צוות הפרויקט.

פרסומים ודוחות

- מתוכנן תדריך הנגשה לכבדי שמיעה עבור הציבור הרחב.

שותפים ומממנים

ארגון "בקול", עיריית ת"א-יפו, משרד הרווחה, קרן זגלה, המרכז לעזרה עצמית, "מתן", ג'וינט ישראל.

קידום הגישור בקרב אנשים עם מוגבלות (2005-2001)

הרקע לתכנית

אנשים עם מוגבלות נתקלים במגוון סכסוכים בכל תחומי החיים. לעיתים נגזרים הסכסוכים ישירות מן הנכות ולעיתים גורם מצב המוגבלות לאדם להימצא בעמדת נחיתות מול הצד השני. לעיתים גורם הדבר להעצמת הסכסוך ולעיתים ל"הרמת ידיים" מצד הנכים. כיוון שסכסוכים רבים קשורים לעולמו היום יומי של האדם עם מוגבלות – משפחה, שכנים, מקום עבודה, ספקי שירותים, גורמים ממלכתיים ועירוניים הקשורים לזכויות – פוגע הדבר באיכות החיים והתפקוד של האדם עם המוגבלות.

בשנים האחרונות מתפתחת המגמה של שימוש בגישור ליישוב סכסוכים בהסכמה, לא רק כחלופה להליך המשפטי אלא גם כדרך להגביר את המעורבות והאחריות של הפרט לניהול חייו וכן כדרך לטיפול תרבות דיון המבוססת על שיתוף פעולה והסכמה. תהליך הגישור יכול להציע פתרונות שנותנים מענה לצרכים הייחודיים של אנשים עם מוגבלות וכן יכול לסייע בשילובם בחיי הקהילה.

תחום הגישור והמוגבלות הוא תחום מתהווה כיום בעולם. פיתוחו כרוך בהתמודדות בסוגיות מקצועיות, חברתיות ואתיות. עם זאת, הפוטנציאל הטמון בו לשיפור איכות החיים והמעמד של הנכים בקרב הקהילה בה הם חיים הוא רב מאוד.

מטרות התכנית

1. להכשיר אנשים עם מוגבלות כמגשרים.
2. לפתח ידע בתחום הגישור והמוגבלות ולהפעיל מגשרים מומחים לסכסוכים הקשורים למוגבלות במגזר הממשלתי והציבורי ובמרכזי גישור.
3. להגביר את המודעות בקרב מקבלי החלטות, הקהילה המקצועית והציבור לגישור וליישוב סכסוכים בהקשר של מוגבלויות.
4. להגביר את מודעות הערכאות המשפטיות וגופים שעוסקים בבירור תביעות לפוטנציאל שבהפניית תיקים הקשורים לנכים למסלול של גישור.

אוכלוסיית היעד

אנשים עם נכויות המעוניינים לפעול כמגשרים.
מרכזי גישור, מדריכי גישור ומגשרים מנוסים.
ארגונים עם פוטנציאל של הפעלת מגשרים בסכסוכים הקשורים למוגבלות.

מרכיבי התכנית

- הכשרת אנשים עם מוגבלות כמגשרים במסגרות הכשרה רגילות.
- פיתוח תכנית התמחות ייחודית לגישור בסכסוכים הקשורים למוגבלות.
- הכשרת קאדר של מומחים לגישור ומוגבלות והפעלתם במסגרות שונות.
- פיתוח ידע תורתי על גישור ומוגבלות שיעמוד לרשות כלל מרכזי הגישור והמגשרים בארץ והפצתו.
- הנגשה מלאה של תהליך הלימוד, ההכשרה והגישור (מקום פיזי, חומרי לימוד ועוד).

הפעילות שבוצעה עד כה

- הכשרה - הוכשרו חמישים מגשרים בתחום הגישור והמוגבלות, מחציתם מגשרים עם מוגבלות (נכים פיזית וחושית). ההכשרה בוצעה כדלקמן:
  - קורס גישור בסיסי – בשנת 2002/3 השתלמו 28 אנשים עם מוגבלות פיזית או חושית יחד עם 250 משתלמים ללא מוגבלות.

- **ההתנסות המעשית (פרקטיקום) בתביעות קטנות ובבי"ד לעבודה** – נערכה במהלך שנת 2003/4 בהשתתפות 24 מגשרים עם מוגבלות שהשתלמו יחד עם כ-80 מגשרים ללא מוגבלות. היא התבצעה בתשעה בתי משפט ברחבי הארץ.
- **ההתמחות בגישור ויישוב סכסוכים הקשורים במוגבלויות** – נערכה בסתיו 2004. השתלמו בתכנית ההתמחות 25 מגשרים עם מוגבלות ו-25 מגשרים ללא מוגבלות.
- **מפגשי חשיפה לנושא הגישור** – נערכים באופן שוטף במוסדות ממשלתיים ובארגונים הקשורים לאנשים עם מוגבלות. עד כה התקיימו 20 מפגשים בהשתתפות יותר מ-300 אנשי מקצוע, קובעי מדיניות בגופים ממלכתיים, פעילים בארגוני נכים ועוד. מגשרים עם מוגבלות ומדריכי התכנית מעורבים נוטלים חלק במפגשים.
- **הפעלת המגשרים הבוגרים** – החל מינואר 2005 זמינים הבוגרים כמגשרים במסגרות ציבוריות, ממשלתיות ופרטיות ובארגוני נכים. החל מאמצע שנת 2005 הופנו לתכנית כשלושים מקרים. כשליש מהם, שנמצאו מתאימים לגישור, נמצאים בתהליך גישור (תיאום, גישור בפועל, שלב הסכם וכדומה). המקרים הופנו לתכנית על-ידי ארגון "בזכות", מטה המאבק, המוסד לביטוח לאומי, הנהלת בתי המשפט ועוד.

הערכה

התכנית מלווה בתיעוד שוטף ובהערכה צמודה על-ידי "מתווה".

פרסומים ודוחות

- לי לי-און ואלישבע הכהן. 2002. **גישור ויישוב סכסוכים בקרב אוכלוסייה עם מוגבלות, סקירת ספרות על הניסיון הבינלאומי**. המרכז הארצי לגישור וליישוב סכסוכים, משרד המשפטים.
- **"גישור ללא הגבלה"**. 2002. "בהסכמה", המרכז הארצי לגישור וליישוב סכסוכים, משרד המשפטים, עמ' 7-9.
- תמרה ברנע (עורכת). 2005. **קידום הגישור בקרב אנשים עם מוגבלות, קובץ הרצאות שנישאו בתכנית התמחות בגישור ומוגבלות (ספטמבר-נובמבר 2004)**. היחידה לנכויות ושיקום – ג'וינט ישראל, המרכז הארצי לגישור וליישוב סכסוכים – משרד המשפטים, הקרן למפעלים מיוחדים – המוסד לביטוח לאומי, ארגון "בזכות".
- חיה באהר-אמזלג וחגית וולף-הכהן. 2003–2005. **דוחות הערכה לכל שלבי התכנית**. "מתווה" (דוחות פנימיים); דוח סופי בסדרת דוחות המחקר של הקרן למפעלים מיוחדים במוסד לביטוח לאומי (צפוי ב-2006).
- תמרה ברנע (עורכת). 2005. **הממשק שבין גישור ומוגבלות - מסד ידע לפיתוח התחום בישראל**. היחידה לנכויות ושיקום - ג'וינט ישראל, המרכז הארצי לגישור וליישוב סכסוכים - משרד המשפטים, הקרן למפעלים מיוחדים – המוסד לביטוח לאומי, ארגון "בזכות".

שותפים ומממנים

ג'וינט ישראל יזם ומוביל את הפרויקט, בשיתוף עם המרכז הארצי לגישור וליישוב סכסוכים במשרד המשפטים, ארגון "בזכות" והמוסד לביטוח לאומי. בוועדת ההיגוי הארצית משתתפים גם נציגים של משרד הרווחה, משרד הביטחון, הנהלת בתי המשפט, נציבות שוויון לאנשים עם מוגבלות במשרד המשפטים, החברה למתנ"סים ונציגי ארגוני נכים. הפרויקט ממומן על-ידי ג'וינט ישראל, המוסד לביטוח לאומי, משרד המשפטים, קרן עזבונות המדינה וקרן ריץ'. הפרויקט מתבצע תוך מיצוי של הידע והניסיון בעולם ובשיתוף פעולה עם מומחים בתחום.

פורום נשים עם מוגבלות למען נשים עם מוגבלות (2002-2006)

הרקע לתכנית

נשים עם מוגבלות מהוות אוכלוסייה בעלת צרכים ייחודיים שמופליית פעמיים – הן על רקע מגדרי והן בשל המוגבלות – ואינה זוכה להתייחסות מיוחדת מצד ארגוני נשים וארגוני נכים. התחומים בהם נשים עם מוגבלות נתקלות בקשיים הם מגוונים ביותר ומקיפים את כל תחומי החיים שלהן. דוגמאות לכך קיימות בספרות המקצועית בנושאים: בריאות, תעסוקה, הגדרת זכאות לקצבאות, חינוך למיניות וחשיפה לאלים מילולית, פיזית ומינית.

פורום נשים עם מוגבלות למען נשים עם מוגבלות הוקם על-ידי ארגון "בזכות", המרכז לזכויות אדם של אנשים עם מוגבלויות בשיתוף ג'וינט-ישראל במטרה לקדם זכויות של נשים עם מוגבלות בישראל בתחומי חיים שונים. כיום פעילות בהתנדבות בפורום 60 נשים עם מוגבלויות שונות (פיזית, חושית, נפשית ושכלית) והוא בתהליך התרחבות מהמרכז לדרום הארץ ולצפונה.

מטרות התכנית

1. קידום זכויותיהן של נשים עם מוגבלות בישראל ופיתוח שירותים המותאמים להן.
2. גיבוש קבוצת מנהיגות נשים ארצית לקידום הנושא.
3. העלאת מודעות לנושא בקרב נשים עם מוגבלות, אנשי מקצוע וקובעי מדיניות.
4. שינוי עמדות חברתיות סטריאוטיפיות כלפי נשים עם מוגבלות על מנת ליצור אקלים חברתי המעודד השתלבות נשים אלה בחברה בצורה שוויונית.

אוכלוסיית היעד

נשים בנות 18 ויותר עם מוגבלות מכל סוג שהוא המעוניינות לפעול לקידום מצבן ומעמדן של נשים עם מוגבלות.

מרכיבי התכנית

- הפורום פועל בכמה מישורים בהם נשים מוגבלות מופלות: בריאות, תעסוקה, מניעת אלימות והזכות לאמהות. מרכיבי הפעילות הם:
- איסוף מידע על מצבן של נשים עם מוגבלות בחברה הישראלית במטרה לזהות צרכים ייחודיים ולאתר נושאים בהם זכויותיהן מופלות.
  - הקניית כלים לנשים עם מוגבלות בהתמודדותן עם האפליה.
  - פעילות הסברתית ותקשורתית אל מול קהלים שונים; נשים עם מוגבלות, אנשי מקצוע וקובעי מדיניות.
  - עבודה עם קובעי מדיניות וספקי שירותים כדי להנגיש שירותים שונים עבור נשים עם מוגבלות.
  - נציגות בוועדות הדנות בנושאים הנוגעים לנשים והעלאת צרכיהן הייחודיים של נשים עם מוגבלות בפורומים אלה.

הפעילות שבוצעה עד כה

- הוקם פורום בו חברות יותר מ-60 נשים, הפועלות במסלולים השונים.
- נבנה מסד נתונים ועריכת מחקרים בנושא נשים עם מוגבלות.
- בוצעה פעילות להנגשת שירותי בריאות האישה, דוגמת הנגשת מרפאה גניקולוגית בכל מחוז בארץ. מרפאה ראשונה הונגשה בבאר-שבע בשיתוף קופת חולים כללית.
- לקראת יום האישה הבינלאומי נערכו כנסים על "נגישות שירותי בריאות האישה בישראל לנשים עם מוגבלות". הכנס בשנת 2003 נערך בשיתוף מרכז לייפר, מהמרכז ללימודי מגדר באוניברסיטה העברית ועיריית ירושלים; הכנס בשנת 2003 נערך בנגב בשיתוף מרכז לחקר וקידום בריאות האישה באוניברסיטת בן-גוריון. הכנס בשנת 2005 נערך בשיתוף קופת חולים כללית.
- הוחל בפיתוח שירותים עבור אמהות עם מוגבלות.

- הוחל בפעילות לביטול אפליה כנגד עקרת בית נכה ועוד.
- נערכו מפגשים עם קובעי מדיניות בכנסת, בממשלה וברשויות בנושא נשים עם מוגבלות בישראל.

פרסומים ודוחות

- נילי ברויאר ונעמה לרנר. 2003. **"שאלה של גישה"**. נייר עמדה על הנגשת שירותי בריאות לנשים עם מוגבלות בישראל. פורום הנשים והמרכז לקידום מעמד האישה על שם רות ועמנואל רקמן, אוניברסיטת בר-אילן.
- נורית שטרסברג וגלית איתן ריבליס. 2005. **נשים עם מוגבלות בישראל: ממצאים נבחרים מניתוח משנה של נתוני סקרים ארציים**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל (יופיע בקרוב).

שותפים ומממנים

ארגון "בזכות" וג'וינט ישראל.

תכנית "אל-עד" לפיתוח מנהיגות מקצועית (2005 – 2007)

הרקע לתכנית

מאמצע שנות התשעים מתחזקת מגמה של הקמת ארגונים של נכים למען נכים. עדיין אין ארגונים רבים כאלה, אך נוכחותם בשטח מורגשת היטב ויוצרת שינוי בהתייחסות המערכות לנכים ובהתייחסות הנכים לעצמם. נגזר מהתפתחות זאת האתגר של הכשרת מנהיגות בקרב אנשים עם מוגבלות תוך התייחסות לצרכים המיוחדים שלהם כאנשי מקצוע, מנהלים ומובילי שינוי חברתי.

תכנית "אל-עד" (Executive Leadership And Disabilities) נועדה לשכלל את יכולותיהם האישיות, המקצועיות והמערכתיות של מנהיגים מקרב הנכים, על מנת לסייע להם ולארגונים בהם הם פועלים ליצור שינוי חברתי ולפתח שירותים למען קהילתם.

תכנית "אל-עד" מחזקת את אנשי המקצוע הנכים המובילים בתכניות "עמית לעמית" שפותחו על-ידי היחידה לנכויות ושיקום בשנים 1999-2005 (בהתנדבות ובשכר) ואנשי מקצוע נוספים הממלאים תפקידים מרכזיים דומים בארגונים אחרים של נכים ואשר יהיו שותפים בצורה משמעותית בעיצוב מערך השירותים לאנשים עם נכויות בישראל.

מטרות התכנית

1. לגבש תפיסת תפקיד של מנהיגות מקצועית שמשלבת ידע אישי-אינטואיטיבי עם זהות של מפתח שירותים.
2. להקנות ידע ומיומנויות ניהול ומנהיגות הרלוונטיות לביצוע תפקיד בכיר בתחום פיתוח שירותים לאנשים עם מוגבלות.
3. לפתח קבוצת עמיתים לומדת ותשתית לשיתופי פעולה בין-ארגוניים לקידום הנושא בישראל.
4. לפתח ידע תורתי מקצועי משותף בקרב קהילת ארגוני האנשים עם מוגבלות להפצה רחבה של הנושא.

אוכלוסיית יעד

אנשים עם מוגבלות: מנהלי עמותות, מנהיגים, פעילים, אנשי מקצוע, מתנדבים, מנהלי פרויקטים ו/או שירותים המעוניינים לשכלל את יכולתם לפעול ולהוביל שינוי בקרב קהילתם.

מרכיבי התכנית

התכנית פועלת במספר מסלולים:

שלב הפיתוח

קבוצת "מנוף" – הכשרה של 22 מנהיגים בפיתוח שירותים למען נכים. המשתתפים יהוו מודל למידה לדור הצעיר יותר של מנהיגות מקצועית פוטנציאלית.
"יחד" – מפגשים מובנים של אנשי מקצוע שאינם נכים ואנשי מקצוע נכים לקידום מילון מושגים ושפה משותפת ומוסכמת לשיפור העבודה ביחד למען הנכים.
"מניפה" – הכשרות ממוקדות והקניית מיומנויות לאנשי מקצוע עם נכויות בנושאים כמו: דוברות, שיווק, גיוס משאבים, תקצוב. ההכשרות תהיינה פתוחות גם לאלה שאינם משתתפים בקבוצת המנוף.

שלב ההפצה

"תפוצה" - הפצת הידע המתפתח בימי עיון, תפוצה סדנאות, פרסומים מיוחדים וכתובות עבודות.

שלב התמיכה

יצירת "מסגרת תומכת פרויקט" אשר תלווה את הקמתו, בנייתו, התרחבותו ומיסודו של מיזם מתחילתו ועד סופו.

דגשים מיוחדים בתכנית

- הנגשת התכנית לנכיות שונות: בבחירת המקום לעריכת ההכשרות והמפגשים; בהעברת התכנים; בחומרים ועוד.
- מעורבות הנכים בפיתוח התכנית ובמשוב שוטף.
- מכלול רב זהותי ומעבר מהשיח האישי לשיח המקצועי: קידום סינרגיה בין הידע האישי-אינטואיטיבי של הנכים וניסיונם לבין זהות מקצועית של מפתח שירותים.
- התייחסות ליחסי ספק-לקוח כאשר מדובר בנכים שהפכו להיות ספקים לנכים אחרים.
- מפגש מפתחי שירותים מקרב הנכים ומקבלי החלטות בממסד הפורמאלי של פיתוח שירותים.

הפעילות שבוצעה עד כה

- **קבוצות מיקוד** - של משתתפים פוטנציאליים לזיהוי צרכים, מיפוי מיומנויות, מיפוי היכולות והכשרה קודמת של המשתתפים וכדו'.
- **יום עיון לחשיפת הנושא** - למשתתפים פוטנציאליים לקבוצת המנוף (ראו פירוט להלן), אנשי מקצוע בתחום, מפתחי תכניות לאנשים עם נכויות. יום העיון נועד לזהות את אוכלוסיית היעד למהלך ולהגביר את המודעות לחשיבות של טיפוח מנהיגות מקצועית לאנשים עם נכויות.
- **תכנית הכשרה (מנוף)** - פותחה ונערכה תכנית הכשרה בת 120 שעות, ל-22 משתלמים בהם עיוורים וכבדי ראייה, חירשים וכבדי שמיעה, בעלי ליקוי למידה ונכים פיזית.

הערכה

התכנית מלווה בהערכה באמצעות טופסי משוב בכל שלבי ההכשרה.

פרסומים ודוחות

- ירונה בן שלום ואורנה לשם. 2005. "הנגשת תהליכי הכשרה והדרכה לאנשים עם מוגבלות". ג'וינט ישראל, היחידה לנכויות ושיקום ואלכ"א (יופיע בקרוב).

שותפים ומממנים

התכנית פותחה ומופעלת על-ידי ג'וינט ישראל בשיתוף עם אלכ"א-האגודה לפיתוח ולקידום כ"א בשירותים החברתיים בישראל ושתיל-שירותי תמיכה וייעוץ לעמותות.

פורום "דברים שרואים מכאן לא רואים משם" ומדריך "זה עובד" למעסיקים ולמנהלי משאבי אנוש לשילוב של עובדים עם מוגבלות במגזר העסקי (2006-2004)

הרקע לתכנית

אנשים עם נכויות ומנהלים מהמגזר העסקי חברו יחד להקמת פורום "דברים שרואים מכאן לא רואים משם". הפורום נועד לפעול לקידום שילובם של אנשים עם מוגבלות בחברה – ובמיוחד בעולם התעסוקה - באמצעות חשיבה "אחרת"; חשיבה שאמורה להיוולד ממפגש חווייתי בין שלושה סוגי יזמים: אנשים עם מוגבלות, נציגי המגזר העסקי, ואנשי מקצוע המפתחים שירותים חברתיים. פרויקט הדגל של הפורום הוא מדריך תעסוקה לאנשים עם מוגבלויות במגזר העסקי – מדריך "זה עובד".

מטרות המדריך

1. להקנות למנהלי משאבי אנוש במגזר העסקי ידע, מידע וכלים כיצד להצליח בשילוב נכים בעולם העבודה תוך התבססות על ניסיונם של אנשים שהצליחו – עובדים עם מוגבלות, מעסיקים ומנהלי משאבי אנוש.
2. לתרום להגברת הרגישות והמודעות לחשיבות ולתשואה שבהעסקת אנשים עם מוגבלות.

אוכלוסיית יעד

מעסיקים, מנכ"לי חברות, מנהלי משאבי אנוש וקולגות לעבודה.

מרכיבי התכנית

- קיום מפגש בלתי אמצעי ודיאלוג מתמשך בין נכים, מעסיקים ומפתחי שירותים.
- בניית רשת רחבה של מעסיקים שיכולים לסייע בחשיבה ובביצוע.
- הפקת מדריך תעסוקה הבנוי על תחקיר בעזרת מנהלי משאבי אנוש ועובדים עם מוגבלות, על גורמים מקדמי הצלחה בתעסוקה וחסמים.
- שיווק והטמעה של המדריך בארגונים השונים, והעברת מסר למעסיקים מתלבטים ומתקשים כי זה אפשרי ומעשי והשפעה על התרבות הארגונית.

תכני המדריך

- המדריך עוסק באתגר של הארגון בהעסקת אנשים עם מוגבלות ומצביע על סוגיות להן חשוב לתת את הדעת בהעסקת עובדים עם צרכים מיוחדים. יש בו התייחסות לנושאים הבאים:
- עקרונות מנחים.
  - תקשורת אפקטיבית.
  - ניהול המשאב האנושי: גיוס, ריאיון ומיון, התאמת סביבת העבודה, הנעה ושימור עובדים, הערכה, חילוקי דעות, פרידה מעובד ועוד.
  - סוגיות בולטות בהעסקת עובדים עם מוגבלות.
  - מידע שימושי: חוקים ותקנות, המלצות להתאמת הסביבה הפיזית, המלצות, "טיפים" להשתלבות מוצלחת והמלצות למעסיק, פירוט גופים שיכולים לסייע להשתלבות מוצלחת בעבודה.

הפעילות שבוצעה עד כה

- פורום "דברים שרואים מכאן לא רואים משם" פעל במשך שנתיים בהשתתפות כ-20 נציגים מהמגזר העסקי ואנשים עם נכויות.
- נכתב מדריך "זה עובד" וגובשה תכנית הטמעה.

מקורות המידע

עובדים עם מוגבלות שהשתלבו באופן עצמאי בעולם העסקי, מנכ"לים, מנהלי משאבי אנוש ומעסיקים ישירים בארגונים שקלטו עובדים עם מוגבלות.

הערכה

תבצע על תהליך ההטמעה של המדריך בקרב המעסיקים.

פרסומים ודוחות

- חיה באהר-אמזלג, בטי סבו, חגית הכהן וולף. 2005. **מדריך "זה עובד" למעסיקים ולמנהלי משאבי אנוש לשילוב של עובדים עם מוגבלות במגזר העסקי**. "מתווה" בשיתוף ג'וינט ישראל ו"מתן".

שותפים ומממנים

הפורום והמדריך פותחו על-ידי ג'וינט ישראל בשיתוף ארגון מתן, אנשים עם מוגבלות, אנשי מקצוע ומפתחי שירותים וכן נציגים מעולם העסקים ביניהם: בנק הפועלים, אינטרנט זהב, ארנסט אנד יאנג, פרטנר תקשורת (orange), Softier, Given Imaging, וכן מקבוצת פישמן: הום סנטר, עיתון גלובס.

הקמת ארגון עיוורים בוגרי האוניברסיטה (2006-2003)

הרקע לתכנית

מספרם של הסטודנטים העיוורים וכבדי הראייה במוסדות להשכלה גבוהה בפרט ובמוסדות על-תיכוניים בכלל הולך וגדל. ההערכה היא כי בשנת 2002 היו 400 סטודנטים עיוורים וכבדי ראייה ברחבי הארץ. בסקר שערכו בשנים 2003-4 מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, היחידה לנכויות ושיקום בג'וינט ועמותת על"ה – העמותה לקידום הסטודנטים העיוורים והדיסלקטים בישראל על בוגרי אוניברסיטאות עיוורים וכבדי ראייה נבחנה השתלבות הבוגרים בתעסוקה ובחברה לאחר סיום הלימודים, זוהו צרכים של הבוגרים לסיוע במציאת תעסוקה או בפעילות חברתית אחרת לשם מיצוי ומינוף ההשקעה שלהם בהשכלה אקדמית. כמו כן, נבדק האם הבוגרים יכולים לתרום לקהילה, ומה מידת העניין בהקמת ארגון בוגרים. הסקר הצביע על כך שכ-52% מסך הבוגרים עוסקים בפעילות התנדבותית כלשהי. מבין אלה שלא מתנדבים, בין 60% ל-70% הביעו נכונות להתנדב לפעילויות שונות עבור אוכלוסיית לקויי ראייה.

מטרות התכנית

1. להקים ארגון בוגרים שיזום תכניות ומענים לצורכי הבוגרים.
2. לעודד התנדבות של בוגרי אוניברסיטאות עיוורים וכבדי ראייה למען קהילתם.

אוכלוסיית היעד

בוגרי אוניברסיטאות עיוורים וכבדי ראייה וקהילת העיוורים וכבדי ראייה בארץ.

מרכיבי התכנית

- יזום והפעלה של פרויקטים להתנדבות בקהילה: "אח בוגר" לילדים עיוורים.
- חונכות "עובד ותיק" ל"עובד צעיר" – סיוע בהדרכה של כיצד לחפש עבודה, באיזה תחומים להתמקד וכו'. לאחר מציאת העבודה, לזוי העובד "הצעיר" בקשיי הקליטה.
- בימת דו-שיח של קהילת העיוורים וכבדי ראייה וכן דו-שיח מול הגורמים המממנים והמשקמים.
- פעילות פנאי – קיום חוגים שונים למען התחברות חברתית בין ובתוך ציבור בוגרי האוניברסיטאות העיוורים.

הפעילות שבוצעה עד כה

התכנית בשלבי הקמה. עד כה התקיימו פיילוטים של מפגשי דו-שיח. בוצע סקר בוגרי אוניברסיטאות עיוורים וכבדי ראייה שממצאיו יסייעו לפיתוח התכנית.

פרסומים ודוחות

- אליאב ברמן ודניז נאון. 2004. בוגרי אוניברסיטאות עיוורים וכבדי ראייה: תרומת עמותת על"ה במשך הלימודים ומעקב אחר השתלבותם בתעסוקה. מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל.

שותפים ומממנים

עמותת על"ה, ג'וינט ישראל.

תחומי פעילות

3. נגישות

הנגשת הסביבה לאדם הנכה הנה תנאי בסיסי לחיים פעילים (לימודים, עבודה, פנאי, הורות ועוד) ולהשתלבות בסביבה ובקהילה הרחבה, כתורמים וכנתרמים. בעשור האחרון גברה המודעות בחבר הישראלית לנושא הנגישות ואף נחקק פרק נגישות במסגרת חוק שוויון לאנשים עם מוגבלות.

ג'וינט ישראל מילא תפקיד מרכזי בקידום הנושא החל משנת 1994, בתחום הנגישות הפיזית, נגישות למידע ונגישות למסגרות ולפעילויות חברתיות ולתהליכי קבלת החלטות. בנוסף מסייע הג'וינט לפיתוח תכניות פעולה; הקמת מסגרות ארגוניות וגופי ידע בנושא; הגברת המודעות לנושא הנגישות והטמעת הידע והמידע.

היחידה לנכויות ושיקום סייעה לפעילות שקל-המרכז הישראלי לנגישות ומסייעת לפעילות מרכז זוסמן (תלם) לתיירות מונגשת לנכים; מעורבת בפיתוח ובהפעלה של פרויקט "קהילה נגישה"; מסייעת להקמת שירותי מידע וייעוץ לנכים, ועוד.

"חנייה לנכים זאת גישה לחיים. כשחנית בחנייה של נכים אפילו לרגע אחד, חסמת בפניהם את האפשרות לתפקד כמוך: להגיע לעבודה, ללכת לרופא, לבקר בקולנוע, לבצע קניות, לגשת לבנק, לחזור הביתה".
חבר פרויקט "קהילה נגישה", 2003.

"הדבר הכי חשוב שאני צריכה מהאנשים בחברה הוא סבלנות. סבלנות לשמוע אותי עד הסוף, גם אם מישו אחר יכול לומר את הדברים מהר יותר. סבלנות לתת לי לענות לבד כאשר פונים אלי, גם אם אני צריכה לחשוב הרבה כדי למצוא את המילים שאני רוצה לומר. זה שאני איטית לא אומר שאני לא יודעת לחשוב, או שאני לא יודעת מה אני רוצה, או שאני לא יכולה לעשות דברים. זה רק אומר שאני איטית. בדרך כלל אני לא צריכה עזרה, ואם אצטרך עזרה – אבקש אותה. חבל שהיום אנשים כל כך ממהרים תמיד. זה בדיוק מה שמקשה עלי להיות חלק מהחברה".

רותי בר אור, עוזרת גננת, ירושלים.

"בסופו של דבר, במפגש בין אנשים עם מוגבלות לבין אנשים ללא מוגבלות, חשוב למצוא את הדבר המשותף לשני הצדדים. לפי הבנתי, כולנו רוצים לשרוד בעולם הזה וכל אחד צריך למצוא את הדרך שלו לפי יכולותיו. בהישרדות הזו יש הרבה מאוד מקום ליצירתיות ובעזרתה ניתן למצוא אין סוף פתרונות כדי לעזור. כך אני עובדת בתחנת המידע, כך אני מתקשרת עם הסביבה הרואה וכך אני נמנעת מהרבה מאוד קונפליקטים".

הלנה ידידיה, מפעילת תחנת מידע וייעוץ לאנשים עם קשיי ראייה ומטפלת משפחתית, רמת גן.

תכנית קהילה נגישה (1999 ואילך)

הרקע לתכנית

כעשרה אחוז מהאוכלוסייה בישראל הם אנשים עם נכות כלשהי. רובם חיים בקהילה אך לא תמיד משולבים בה, ולכן יש להשקיע מאמצים רבים לקידום שילובם של הנכים בקהילה.

בתחילת שנת 1999, חברו גופים ממשלתיים, מוניציפליים וולונטרים ואנשים עם מוגבלות כדי לפתח יחד קשת של הזדמנויות חברתיות ושירותים, שיאפשרו לכלל הקבוצות של אנשים עם נכויות להיות חלק מקהילתם. כך נולדה תכנית קהילה נגישה, שבה משתתפות כיום 40 רשויות מקומיות בכל רחבי הארץ.

התכנית מבטאת את הערכים של הגישה הגורסת שהסרת מחסומים ומכשולים סביבתיים, חברתיים ותקשורתיים היא המפתח לשילובם האמיתי של אנשים עם נכויות בזרם החיים המרכזי.

מטרות התכנית

1. ליישם את עקרונות השילוב והנורמליזציה על-ידי שילובם של ילדים ובוגרים עם נכויות במרקם החיים הקהילתי, בהתבסס על עקרונות של העצמה, פיתוח מנהיגות, שיתוף ועזרה עצמית.
2. להנגיש ולהתאים את התכנים, המבנים ומגוון השירותים הניתנים בקהילה לצרכים של אנשים עם נכויות.
3. לפתח שירותי פנאי, תרבות וחברה ייחודיים, תוך הלימה לצרכים המגוונים של הקבוצות השונות של תושבים עם נכויות.
4. לפתח רשתות תמיכה לאנשים עם נכויות בקהילה.
5. לפתח שותפויות קהילתיות ובין-ארגוניות בין כלל הגורמים הרלוונטיים ביישוב.

אוכלוסיית יעד

נכים, עם כל סוגי המוגבלות, המעוניינים לקדם את מעמדם של הנכים ושילובם בחברה, ביישוב בו הם גרים.

מרכיבי התכנית

- הקמת שולחן עגול יישובי בהשתתפות נכים, אנשי מקצוע ואנשי ציבור.
- קידום הנגישות ברמת היישוב ובעיקר נגישות פיזית ונגישות למידע.
- הכשרת גרעין של פעילים לקידום הנושא לאורך זמן.
- פיתוח תכניות ושירותים למען הנכים.

הפעילות שבוצעה עד כה

- במהלך 1999 ובמהלך 2002 נערכו תהליכי מיון לבחירת היישובים שישתתפו בתכנית. לאחר מכן החלו היישובים בבניית תכנית יישובית, בהקמת ועדת היגוי ובניית תכנית פעולה שכוללת: פיתוח מנהיגות מקומית של אנשים עם נכויות; מסע הסברה להעלאת המודעות לצרכים של אנשים עם נכויות; פיתוח תכניות בינוי להנגשת מבנים ופיתוח תכניות חברתיות ותרבותיות לפי הצרכים של התושבים עם הנכויות.
- במסגרת התכנית הוקמו מנגנונים של שיתוף פעולה בין גופים עירוניים שונים ובין פעילים נכים.
- בשנת 2005 הוקם פורום פעילים ארצי לקידום תכניות "ייעוץ עמיתים" והתנדבות של נכים. בפורום חברים 40 פעילים מרחבי הארץ.
- בתכנית פעילים באופן קבוע כ-360 אנשים עם נכויות ומופעלות במסגרתה כ-120 תכניות בשנה. עד כה התקיימו במסגרת התכנית כ-409 תכניות מתמשכות בהן השתתפו כ-6,000 אנשים נכים. המנגנונים שהוקמו (ועדות, עמותות) מהווים תשתית לפיתוח

פרויקטים נוספים למען נכים על-ידי גופים רבים (נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, משרד הרווחה, החברה למתנ"סים, ארגוני נכים והיחידה לנכויות ושיקום בג'וינט).

הערכה

בוצעה הערכה חיצונית של התכנית באמצעות צוות חוקרות לאחר ארבע שנות פעילות ב-34 יישובים.

פרסומים ודוחות

- עלונים ודפי מידע של "קהילה נגישה" ביישובים השונים (עברית וערבית).
- "קהילה נגישה" כלולה באתר האינטרנט של החברה למתנ"סים.
- טלי צ'פלקי וטלי בן יהודה. 2004. **הערכת תכנית "קהילה נגישה", שלב א'** (דוח פנימי).
- טלי צ'פלקי וטלי בן יהודה. 2005. **הערכת תכנית "קהילה נגישה", שלב ב'** (דוח פנימי, בהכנה).

שותפים ומממנים

החברה למתנ"סים, משרד הרווחה, המוסד לביטוח הלאומי, משרד הבריאות, רשויות מקומיות, עמותות נכים, ג'וינט ישראל.

הכשרת נאמני נגישות (2003-2005)

הרקע לתכנית

נושא הנגישות של אנשים עם מוגבלות נמצא בתנופת פיתוח, הניכרת בחקיקה (לדוגמא, חקיקת פרק הנגישות בחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות) ובעשייה בשטח. עם זאת, לרשויות המקומיות אין די כוח אדם לקידום, ללובי, לאכיפה ולבדיקת נגישות מבנים, אתרים ועסקים ברחבי היישוב. מספר מועט של רשויות מקומיות מעסיקות ממוני נגישות עירוניים. לפיכך נחוצה מעורבות של הנכים עצמם בקידום הנושא ברמה יישובית.

מטרות התכנית

1. הכשרת אנשים עם מוגבלויות שונות לתפקיד "נאמני נגישות" אשר יסייעו באופן שוטף לרשות בה הם גרים, לשפר את מצב הנגישות של מבנים ציבוריים, תשתיות תחבורה וסביבות עסקיות לכל סוגי הנכויות.
2. יצירת גרעין מנהיגות לקידום הנושא ברמה עירונית בפעילות התנדבותית מתמשכת.

אוכלוסיית היעד

אנשים עם מוגבלות עם רקע של פעילות עירונית או הנדסית או פעילים חברתיים המעוניינים לקדם שינוי בישוב בו הם חיים.

מרכיבי התכנית

- הכשרת נאמני נגישות בקורס מודל לאזורים נוספים בארץ.
- הפעלת הנאמנים בשלב הראשון כמתנדבים של הרשות המקומית (הם יקבלו תג ותעודה של העירייה).
- עם התמקצעותם יעשה מאמץ לשלב את אלה מביניהם שירצו בכך כעובדים בשכר.

הפעילות שבוצעה עד כה

- פותח והופעל קורס הכשרה בן 40 שעות של שישה מפגשי הכשרה - 22 משתלמים בירושלים.
- הבוגרים פעלו בעיריית ירושלים, רשות הדואר, בתי משפט, בתי חולים ועוד.

הערכה

בסיום הקורס הראשון הועבר טופס משוב.

שותפים ומממנים

הקורס תוכנן ובוצע על-ידי עמותת שק"ל - המרכז הישראלי לנגישות עם ליווי מקצועי של ממונה הנגישות של עיריית ירושלים והממונה הארצי לנגישות בנציבות שוויון לאנשים עם מוגבלות, עמותת "נכים עכשיו", הקרן לפיתוח שירותים לנכים במוסד לביטוח לאומי והיחידה לנכויות ושיקום בג'וינט ישראל.

מרכז סלע למידע מונגש לחירשים (2004-2007)

הרקע לתכנית

אוכלוסיית החירשים וכבדי השמיעה בישראל מונה כ-10,000 איש. בעידן של עומס ידע ומידע וללא כלים מתאימים למיפוי, מיון וחיפוש, האדם החירש וכבד השמיעה מיומן פחות בחיפוש אחר המידע המתאים ומקבל את המידע שיש ברשותו "כתורה מסיני". ללא יכולת לשמוע את האינפורמציה הרבה, נדון האדם החירש וכבד השמיעה לקשיים תפקודיים רבים בכל תחומי החיים. ללא יכולת לאסוף ולקבל את המידע הנדרש, האדם החירש וכבד השמיעה "הולך לאיבוד" בעולם המלא ידע ופרטים, אשר נוגעים לחייו הן באופן ישיר והן באופן עקיף. המכון לקידום החירש בישראל ביקש ליזום, לפתח ולהפעיל מרכז מידע חדשני וייחודי עבור אנשים חירשים, כבדי שמיעה ובני משפחותיהם.

מטרות התכנית

1. הנגשת כל המידע הרלוונטי למעגל החיים של האדם החירש וכבד השמיעה תחת קורת גג אחת.
2. הקמת מוקד "קו חם" לבני נוער, סטודנטים ומבוגרים חירשים וכבדי שמיעה בעיתות מצוקה. המענה ינתן באמצעות ערוצי תקשורת חלופיים כמו: פקס, צ'אט במחשב, SMS ועוד.
3. בניית מאגר יצרני של אנשי מקצוע, סטודנטים וחונכים חירשים וכבדי שמיעה.
4. ריכוז מידע ייחודי אודות הפולמוס והדיון הציבורי סביב נושאים אקטואליים הקשורים לחיי האדם החירש, כבד השמיעה, בני המשפחה ואנשי המקצוע.

אוכלוסיית היעד

כל אוכלוסיית החירשים וכבדי השמיעה בישראל, בכל הגילאים ולכל המגזרים. בני המשפחה של האדם החירש וכבד השמיעה. אנשי מקצוע העובדים עם האדם החירש, כבד השמיעה ומשפחתו.

מרכיבי התכנית

- אתר אינטרנט אשר ינגיש וירכז מידע עבור האדם החירש וכבד השמיעה.
- רשתות סלולריות – הודעות כתובות (SMS) – עדכונים ודיווחים בהודעות כתובות דרך הרשתות הסלולריות.
- חוברת מידע פרסומי הכוללת רשימה של אנשי מקצוע חירשים וכבדי שמיעה מדיסיפלינות מגוונות, במטרה לספק שירות לקהילת החירשים וכבדי השמיעה.
- מוקד מאויש – הפעלת קו חם על-ידי מתנדבים לפניות של שומעים וחירשים בבקשת מידע בתחומים שונים.
- פיתוח ידע מקצועי – פרסום מאמרים, כתבי-עת וחיידושים עדכניים בתחומי ידע שונים הקשורים לחייו של האדם החירש וכבד השמיעה, בני המשפחה ואנשי מקצוע.

תחומי המידע בהם יעסוק המרכז: חינוך, תעסוקה, שירותי תרגום ותמלול, עזרים טכנולוגיים, מכשירי שמיעה ושתל קוקליארי, זכויות וחובות במוסדות ממשלתיים שונים, צבא, נגישות למבני ציבור, קורסים וסדנאות של המכון לקידום החירש בישראל, מחקרים.

הפעילות שבוצעה עד כה

נבחנו לעומק הצרכים, נאספו חומרים רלוונטיים ונלמד הניסיון של מרכזים אחרים, גובשה תפיסה למרכז והוחל בהקמת אתר אינטרנט.

הערכה

ההערכה תתבצע לאחר שנת פעילות מלאה.

פרסומים ודוחות

צפויים פרסומים של מרכז המידע והמכון לקידום החירש בשיתוף עם עיתון גלובס.

שותפים ומממנים

המכון לקידום החירש בישראל, הג'וינט העולמי וג'וינט ישראל. כמו כן, שותף העיתון גלובס במימון, בסיוע מקצועי ובהתנדבות של עובדי החברה בפרויקט.

מרכז זוסמן (תלם) להדרכה ולתיירות מונגשת לנכים (2002-2006)

הרקע לתכנית

מעגל הניידות של אנשים עם מוגבלות מצומצם יותר משל אנשים ללא מוגבלות הן בגלל מוגבלותם שלהם והן בגלל מוגבלות הסביבה וצורכי ההנגשה הנדרשים. הצורך מחריף במיוחד כאשר אנשים עם מוגבלות מעוניינים לסייר ברחבי הארץ, באתרי טבע ותיירות. מעבר להנגשה הפיזית, המסייעת להתגבר על חסמים טופוגרפיים, יש חשיבות גם להנגשת ההסברים הניתנים על-ידי מדריכי התיירות והחומרים המחולקים, בעיקר לחירשים וכבדי שמיעה, עיוורים וכבדי ראייה ואנשים עם פיגור. מדינת ישראל החלה בעשור האחרון תהליך של הנגשה פיזית של אתרים ומבני ציבור אך עדיין נכים רבים לא נהנים מכך בגלל היעדר מידע, חששות, מגבלות כלכליות וכדומה.

מרכז זוסמן הוקם בשנת 2000 ברובע היהודי בירושלים, במתנ"ס היימי מורוס, כמרכז הדרכה ותיירות לאנשים עם מוגבלות (תלם), במטרה לתת מענה לצרכים הללו.

מטרות התכנית

1. לפתח ידע מקצועי ייחודי בתחום התיור המונגש לאנשים עם מוגבלות.
2. לבנות גרעין של אנשי מקצוע ומתנדבים המיומנים להדריך סיורים של אנשים עם מוגבלות ושיכולים לתרום להמשך פיתוח הידע.
3. לאפשר לאנשים עם מוגבלות לסייר ברחבי הארץ, ובעיקר בירושלים, באופן מותאם לצורכיהם.

אוכלוסיית היעד

אנשים עם כל סוגי המוגבלות המעוניינים לסייר בארץ בסיורים מונגשים. אנשי מקצוע המעוניינים להשתלם בתחום התיירות המונגשת לנכים. מתנדבים המעוניינים לסייע לאנשים עם מוגבלות לסייר בארץ כאחד האדם.

מרכיבי התכנית

- פיתוח ועריכה של קורסי הכשרה למדריכי תיירות מוסמכים ולמתנדבים לליווי סיורי נכים.
- הפקת חומרי הדרכה ועזרים ייחודיים להכשרות ולסיורים.
- תכנון וארגון של מסלולי סיורים וסיורים חד פעמיים לצד תכניות רצף.
- סבסוד הסיורים לנכים המתקשים כלכלית.
- עריכת אירוע שנתי מונגש ביום הנכה הבינלאומי.
- הגברת המודעות לפוטנציאל החברתי הטמון בתחום.

הפעילות שבוצעה עד כה

- בוצעו שני קורסים למדריכי תיירות וקורס למתנדבים.
- הופקו ערכות הדרכה ועזרים לעיוורים וחירשים, מודל ומפות תבליט ללקויי ראייה, ערכות שמע ללקויי שמיעה.
- בוצעו מאות סיורים ופעילויות בהשתתפות אלפי נכים.
- כ-5,000 נכים מגיעים לסיורים בירושלים באמצעות המרכז.
- 1,300 נכים עלו לראשונה לפסגת מצדה ביום הנכה 2004.
- הופק סרטון על הפעילות המקצועית של המרכז.

הערכה

מוגשים דוחות תקופתיים לוועדת ההיגוי ולתורמים.

פרסומים ודוחות

- ברשורים של המרכז.
- קלטת למרכז המבקרים.

שותפים ומממנים

המרכז הוקם בסיוע משפחת לארי ולאונור זוסמן, ג'ינט ישראל, המוסד לביטוח לאומי והחברה למתנ"סים. הפעילות מתבצעת בסיוע משרד החינוך, משרד התיירות, עיריית ירושלים, הקרן לירושלים, מתן, ארגונים וקרנות נוספים.

תחומי פעילות

4. קידום מעמד ומצב הנכים בפריפריה

אוכלוסיות של נכים הנמצאים בסיכון חמור במיוחד הן אלו החיות בפריפריה של החברה בישראל - "פריפריה" במובן של ריחוק מהמרכזים הגיאוגרפיים, הכלכליים, וממוקדי קבלת החלטות. באזורים הפריפריאליים חסרים שירותים, הנגישות הפיזית/הכלכלית/התרבותית קשה יותר והידע כיצד להשתמש בזכויות ובשירותים הזמינים הוא דל. אזורים אלה מאופיינים גם במיעוט פעילות של הנכים עצמם ועמותות הנכים כמחוללי שינוי.

היחידה לנכויות ושיקום מייחסת חשיבות מיוחדת לפעילות בקרב ולמען נכים בדרום הארץ, ובחברה הערבית בישראל – אוכלוסיות פריפריה שמחקרי המוסד לביטוח לאומי ומאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל מצביעים על המחסור והצרכים הרבים שלהם. חלק מהפרויקטים המפורטים בדוח זה מתבצעים גם בדרום וגם בחברה הערבית על-ידי היחידה כמהלך שבשגרה. עם זאת, תוך כדי עבודה, התברר כי כדי לחולל שינוי משמעותי יש צורך לרכז מאמצים ומשאבים במהלכים המותאמים תרבותית, חברתית, פיזית וארגונית לסביבות אלה. לפיכך, הוחל בשנת 2005 בתכנון תכנית התערבות ארוכת-טווח בקרב אוכלוסיות אלה.

אוכלוסיית הנכים העולים מאופיינת אף היא כפריפריאלית בכך שלמרות הצרכים הייחודיים שלה אינה זוכה להתייחסות הייחודית הנדרשת. בשנים 2001-2005 ערכה היחידה בדיקה ראשונית של הנושא בשיתוף עם אגף שילוב עולים בג'וינט ישראל ומאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל.

"אין לצברים את הבעיה המרכזית שלנו, בעיית הדיור. אין להם בעיה של שפה במאבקים מול ועדת החריגים ועובדי לשכות הרווחה. מצבנו גרוע פי כמה".
 "המאבק הכפול של העולים הנכים", נטשה מוזגוביה, ידיעות אחרונות 13.2.2002.

"הפסקתי לנסוע על מדרכות. אני פשוט פוחד לעבור בצמתים וליפול במעבר מהמדרכה לכביש. אני נוסע עם כסא הגלגלים שלי על הכביש, זה יותר בטוח בשבילי".
 רחמים אמנו, עמותת "שוויון וצדק לנכים", באר שבע.

"אנו מבליים את רוב הזמן בבית, אין מרכזים ופעילות שמתאימה לנו. אנו רוצים לצאת מהבית אבל אין מקומות ופעילות שנגישה ומתאימה לנו".

"יש משפחות שמתביישות גם לקבל סיוע כי הן חוששות להיחשף בציבור".

"אנו חושבים שכ-50% מהנכים אינם מודעים לזכויות שלהם. אנשים שיש להם קשרים עם האוכלוסייה היהודית ומוסדות יהודיים יודעים על הזכויות שלהם".
 מתוך קבוצת המיקוד שערך מכון אל-ריאדה בקרב נכים ובני משפחה בחברה הערבית 2005.

קידום מעמד הנכים בדרום הארץ (2009-2005)

הרקע לתכנית

פעמים רבות מצטייר אזור הדרום והנגב כאזור פרפריאלי ומוחלש, זאת בעיקר בשל המשמעות הנתפסת של המונח "מרכז" אשר איננה רק גיאוגרפית, אלא גם חברתית, כלכלית ופוליטית. לאזור ישנם מאפיינים ייחודיים; אוכלוסייה גדולה (יותר מחצי מיליון תושבים) עם קצב גידול מהיר; קהילות תרבותיות, דתיות וחברתיות שונות; אזור גיאוגרפי רחב עם פריסה גדולה של אזורים פרפריאליים שונים ומטרופולין אחד – באר שבע; ועוד. מאפיינים אלו דורשים הסתכלות מערכתית וראייה אזורית אשר יכולים לתרום לפיתוח משמעותי של האזור.

הצרכים של התושבים הנכים הם רבים: מנגישות תחבורתית לקויה לתשתיות קיימות; מחסור בשירותים או רמת שירות נמוכה בתחומי בריאות, חינוך פנאי, תרבות, בעיות דיור ותעסוקה חריפות. מאפיינים אלה דורשים יצירת תשתית ומנפים מקומיים ואזוריים לקידום מעמדם של נכים.

התכנית "עם הפנים לדרום" מתמקדת בעולם תוכן שמשותף לכ-10% מתושבי הדרום, כ-50 אלף תושבים והוא אנשים בעלי נכות. בשל המאפיינים הייחודיים של המקום בהיבטים הפיזיים, החברתיים והתרבותיים (והצרכים הרבים) קידום מערך השירותים שניתנים לנכים בדרום ייעשה בראייה אזורית. ראייה זו גם מרחיבה את אפשרויות שיתוף הפעולה ואיגום המשאבים.

מטרות התכנית

1. לזהות מנפים מחוללי שינוי במעמד הנכים באזור.
2. לקדם פיתוח שירותים חסרים בעיקר באמצעות עמותות נכים.
3. לקדם את מיצוי השימוש בשירותים וזכויות קיימים באמצעות הנגשת המידע.

אוכלוסיית היעד

נכים מבוגרים החיים בקהילה, באזור הדרום – לקוחות ופעילים. אנשי מקצוע וקובעי מדיניות.

מרכיבי התכנית

- מיפוי מאפיינים ייחודיים לדרום במערך השירותים, הצרכים ודרכי פעולה.
- זיהוי שותפים אסטרטגיים חיצוניים למהלך לצד כוחות מקומיים.
- אימוץ והעתקה של מודלים מוצלחים של תכניות הג'וינט מהמרכז והצפון לדרום.
- בניית פרויקט-דגל עם פוטנציאל של פריסה ארצית, בהם הנכים או עמותות נכים ממלאים תפקיד מרכזי.
- פיתוח מנהיגות נכים אזורית לפיתוח שירותים.
- הפעלת ממשק בין-מגזרי (שולחנות עגולים, פורומים) ליצירת שינוי בתחומים בהם יש עניין משותף למגזרים השונים. לדוגמא: פיתוח שירותים, איגום משאבים, למידה, נגישות למידע, שינוי עמדות והתנדבות.

הפעילות שבוצעה עד כה

- נערכו פגישות עם אנשי מקצוע וקובעי מדיניות הקשורים לאזור וכן עם שותפים פוטנציאליים.
- הוחל בסקירת הספרות הקיימת על האזור.
- הוחל במיפוי שירותים קיימים בעזרת מאגר המידע של מכון סאלד על שירותים לנכים ומידע מלשכות לשירותים חברתיים בדרום.

פרסומים ודוחות

- ירונה בן שלום ויפעת שחק. 2005. "עם הפנים לדרום" – תכנית אסטרטגית לקידום מעמד הנכים בדרום הארץ. ג'וינט ישראל, היחידה לנכויות ושיקום (דוח פנימי, בהכנה).

שותפים ומממנים

גורמים שהביעו רצון לפעול בשיתוף פעולה לקידום הנושא: משרד הרווחה, המוסד לביטוח לאומי, רשויות מקומיות, קרן סקטא-רשי.
המשאבים הזמינים בשלב הפיתוח הראשוני הם של ג'וינט ישראל.

קידום מעמד הנכים בחברה הערבית בישראל (2005-2009)

הרקע לתכנית

בשעה שמעמדם ושילובם של הנכים בחברה היהודית בישראל הולך ומתקדם, שיפור מעמד הנכים בחברה הערבית בישראל נמצא בפיגור רב. הסיבות לכך תלויות בחלקן בגורמים ממלכתיים, בחלקן בגורמים מקומיים ובחלקן בנכים עצמם שמתקשים לחולל את השינוי הנדרש ללא סיוע משמעותי. עם זאת, בהדרגה הולכים ומתפתחים מודלים מוצלחים של פעילות ופיתוח שירותים וכן עמותות של נכים למען נכים ובמסגרתם מתפתחים נכים מנהיגים. על רקע זה בחרה היחידה לנכויות ושיקום לפתח תכנית התערבות כוללת, הבנויה על מינוף מודלים מוצלחים ופיתוח שירותים ותכניות חסרים, שיכולים ליצור שינוי מערכתי. כל זאת באמצעות אנשי מקצוע ונכים מהחברה הערבית.

מטרות התכנית

1. יצירת שינוי משמעותי במעמד הנכים בחברה הערבית בישראל.
2. פיתוח תשתית שתמשיך את המהלך לאורך זמן.

אוכלוסיית היעד

עמותות נכים, נכים ובני משפחותיהם.
אנשי מקצוע מהשירותים הפורמליים.
קובעי מדיניות וסוכני שינוי בחברה הערבית.

מרכיבי התכנית

- תכנון והפעלה של תכנית כוללת ארבע שנתית הכוללת את מסלולי הפעילות הבאים:
- חיזוק עמותות נכים ומשפחותיהם.
  - הנגשת מידע מותאם תרבות.
  - שינוי עמדות וסטריאוטיפים ביחס לנכים.
  - קידום הידברות בין-מגזרית סביב פיתוח שירותים לנכים ומשפחותיהם.

הפעילות שבוצעה עד כה

- בוצע שלב תכנון בהשתתפות כ-50 אנשי מקצוע ונכים מהחברה הערבית וחמישה גופי מחקר.
- התקיימו שני מפגשי תכנון והוכנו שבעה דוחות וניירות עמדה.
- הופק דוח אינטגרטיבי על מצב הנכים בחברה הערבית בישראל.
- הוכנה תכנית התערבות ארבע-שנתית וגויס מימון לביצוע התכנית החל מינואר 2006.

הערכה

התכנית תלויה בהערכה שוטפת על כל מרכיביה.
לאחר שנתיים תתבצע הערכה חיצונית נוספת על-ידי הגורם המממן.

פרסומים ודוחות

- אביטל סנדלר-לף ויפעת שחק. 2005. **מעמד הנכים בחברה הערבית בישראל**. ג'וינט ישראל, היחידה לנכויות ושיקום (יופיע בקרוב בעברית, ערבית ואנגלית).
- נורית שטרסברג. 2005. **סקירת ספרות על מוגבלות בחברה הערבית בישראל**. מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל (דוח פנימי).
- רות אפרתי. 2005. **סקירת השירותים לנכים במגזר הערבי**, מכון הנרייטה סאלד (דוח פנימי).
- נאיף אבו שרקיה ומאג'ד אגבריה. 2005. **צרכים, עמדות ותפיסות של נכים בני 21+ ובני משפחתם בחברה הערבית, ממצאים מקבוצות מיקוד**. "אל-ריאדה" (דוח פנימי).
- אמין פארס. 2005. **הנכים בחברה הערבית – מנקודת מבט נותני השירות**. "איקונומיק אנליסיס" (דוח פנימי).
- ד"ר חאלד אבו-עסבה ואמירה קראקרה. 2005. **מיפוי וניתוח פרויקטים בתחום שיקום נכים בקרב האוכלוסייה הערבית בישראל**. מכון מסאר (דוח פנימי).
- ראויה לוסייה ואביטל סנדלר-לף. 2005. **"קהילה נגישה" בקרב האוכלוסייה הערבית בישראל**. המחלקה לנכים ואוכלוסיות מיוחדות, החברה למתנ"סים (דוח פנימי).
- ראויה לוסייה ואביטל סנדלר-לף. 2005. **"עמית לעמית" - אנשי מקצוע נכים פועלים למען קהילתם**. ג'וינט ישראל (דוח פנימי).

שותפים ומממנים

התכנית תתבצע על-ידי ג'וינט ישראל בשיתוף פעולה עם משרד הרווחה, המוסד לביטוח לאומי, רשויות מקומיות, עמותות מקומיות, מומחים מהאקדמיה, החברה למתנ"סים, שתיל, בית איזי שפירא, הקרן החדשה לישראל, ארגון "בזכות" ועוד. המימון המרכזי של התכנית הוא מקרן אנונימית.

עולים נכים (2002-2004)

הרקע לתכנית

מספרם של העולים הנכים בישראל מוערך ביותר מ-20 אלף איש. אנשים אלה סובלים ממוגבלות כפולה וזקוקים למענים מיוחדים כתוצאה מהיותם בו-זמנית גם עולים וגם נכים. מחקרים ראשוניים, כתבות עיתונאיות וקבוצות מיקוד שבוצעו על-ידי ג'וינט ישראל מעידות על כך שבעיות שקיימות בקרב עולים ובקרב נכים מתעצמות בקרב אוכלוסיית העולים שהם גם נכים, וייתכן שקיימים קשיים נוספים ייחודיים לקבוצה זו שאיננו מודעים להם. הקשיים שאותרו הם בתחום הדיור, התעסוקה, הבריאות, תקשורת ונגישות למידע ולשירותים (כמו שירותי בטוח לאומי, לשכות הרווחה, משרד השיכון, מערכת הבריאות), קבוצות תמיכה, פעילות חברה ופנאי וקשר עם הקהילה הוותיקה - עם מוגבלות וללא מוגבלות. שיתוף פעולה בין האגף לשילוב עולים והיחידה לנכויות ושיקום בג'וינט ישראל ותחום מחקר נכויות במאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל הוביל לבחינה ראשונית של צרכי אוכלוסייה זאת.

מטרות התכנית

1. לזהות את הצרכים הייחודיים של העולים הנכים, המענים להם והחסרים.
2. לזהות גורמים הפועלים לקידום מצבם של העולים הנכים.
3. לבחון אפשרויות לשיתוף פעולה לקידום הנושא.

אוכלוסיית היעד

- עולים מבוגרים (21-65) שהם בעלי מוגבלות פיזית, חושית, נפשית או קוגניטיבית.
- רשויות ממלכתיות ועירוניות, ארגונים וולונטריים וקרנות המעוניינים לקדם את הנושא.

מרכיבי התכנית

- סקירת ספרות וניתוח משני של מחקרים קיימים.
- עריכת קבוצות מיקוד.

הפעילות שבוצעה עד כה

- סקירת מקורות מידע קיימים.
- קבוצות מיקוד עם עולים נכים.
- ניתוח השוואתי בין עולים לוותיקים מקבלי קצבת נכות כללית.

פרסומים ודוחות

- אסף שרון ודניז נאון. 2002. ממצאים על השוואה בין עולים לוותיקים מקבלי קצבת נכות כללית. ניתוח משנה לסקר מקבלי קצבאות נכות של המוסד לביטוח לאומי. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל והמוסד לביטוח לאומי (דוח פנימי).

שותפים ומממנים

הבחינה הראשונית בוצעה ומומנה על-ידי היחידה לנכויות ושיקום ואגף שילוב עולים בג'וינט ישראל ותחום מחקר נכויות במאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל.

תחומי פעילות

5. תכניות לשעת חירום (2001-2004)

התמודדות של נכים, אנשי מקצוע ומתנדבים במצבי חירום

הרקע לתכנית

במצבי חירום ביטחוני (מלחמה, חילופי אש) וסביבתי (שיטפון, שריפה, רעידת אדמה) מחריפים הקשיים בהם נתקלים אנשים עם מוגבלות בחיי היום יום. התמודדות אפקטיבית עם מצבים אלה מחייבת היערכות מוקדמת אישית, משפחתית, קהילתית ומערכתית ותגבור של המערכת התומכת במצב המשברי.

ההיערכות למלחמת עיראק בתחילת שנות התשעים והחרפת העימות עם הפלסטינים היוו זרז לפיתוח הנושא בישראל. יחידת נכויות ושיקום של הג'וינט התמקדה בפיתוח תורתי, בהכשרה ובהפקת חומרי הדרכה לנכים, בני משפחה, אנשי מקצוע ומתנדבים.

בהדרגה התברר כי חומרים ותכניות שפותחו למצבי חירום ביטחוניים יעילים גם למצבי חירום בגין אסונות טבע (שריפה, שיטפון וכדומה) ולמצבי חירום אישיים (נפילה, היתקעות ברחוב או בבית בגין היעדרות של מטפל אישי וכדומה).

מטרות התכנית

1. להגביר את מודעות הנכים, הציבור הרחב ואנשי המקצוע לחשיבות ההיערכות המוקדמת למצבי חירום.
2. לצייד את הנכים ואנשי המקצוע בידע ובכלים הדרושים לשם כך.

אוכלוסיית היעד

אנשים עם נכויות החיים בקהילה; בני משפחה; חברי ארגוני נכים; אנשי מקצוע; מתנדבים.

מרכיבי התכנית

- פיתוח ידע תורתי באמצעות אנשים עם נכויות ומומחים בתחומי מצבי חירום, רווחה ונכויות.
- הכשרת קאדר של אנשי מקצוע ברשויות המקומיות וארגוני נכים המהווים מוקד ידע בנושא.
- הפקת חומרי הדרכה והכשרה לאוכלוסיות היעד השונות.
- הגברת המודעות לחשיבות הנושא.

הפעילות שבוצעה עד כה

- הופקה והופצה ערכת חירום להדרכת אנשי מקצוע ומתנדבים העובדים עם נכים.
- הופקו והופצו חוברות הדרכה לנכים בשבע שפות: עברית, אנגלית, ערבית, רוסית, אמהארית, ספרדית, צרפתית ודוארו ישירות לבתי הנכים. כמו כן הופקו קלטות עם החומר לעיוורים.
- בוצעו הכשרות ל-100 אנשי מקצוע ומתנדבים מרשויות מקומיות וארגוני נכים.
- נערכו ימי עיון להגברת המודעות לנושא.

הערכה

יום העיון ומפגשי ההדרכה לוו בהערכה באמצעות טופסי משוב.

פרסומים ודוחות

- **איך להתכונן לשעת חירום? מידע לאנשים עם צרכים מיוחדים.** 2003. משרד המשפטים, משרד העבודה והרווחה, המשרד לקליטת עלייה, משרד הבריאות, משרד הביטחון, פיקוד העורף, המוסד לביטוח לאומי, ג'וינט ישראל – היחידה לנכויות ושיקום (הופיע בעברית, אנגלית, ערבית, רוסית, אמהארית, ספרדית וצרפתית וכן בקלטות לעיוורים).
- **דפנה בן-דוד – רוקני (עורכת).** 2002. **ערכת הדרכה לשעת חירום.** משרד העבודה והרווחה – אגף השיקום וביה"ס המרכזי לעובדים בשירותים חברתיים סניף ירושלים, ג'וינט ישראל – היחידה לנכויות ושיקום.
- **התמודדות של אנשים עם נכויות במצבי חירום ביטחוניים וסביבתיים.** 2004. משרד הרווחה – אגף השיקום וביה"ס המרכזי סניף ירושלים, ג'וינט ישראל – היחידה לנכויות ושיקום.

שותפים ומממנים

נציבות שוויון לאנשים עם מוגבלות במשרד המשפטים, משרד הרווחה, משרד הקליטה, משרד הבריאות, משרד הביטחון, המוסד לביטוח לאומי, פיקוד העורף, רשויות מקומיות, פדרציות יהודיות בארצות הברית, ג'וינט ישראל.

תחומי פעילות

6. הכשרה, השתלמויות וכנסים (2000 – 2005)

פיתוח יכולות מקצוע מתבצע באמצעות תכניות הכשרה, השתלמויות וכנסים מקצועיים.

הכשרה

רוב תכניות היחידה כוללות מרכיבים של פיתוח יכולת מקצועית, ניהולית או מנהיגותית בקרב הנכים. חלק מההכשרות מבוססות על ידע קיים ומותאמות לצורכי הנכים וחלקן חדשניות ופותחו לראשונה במסגרת תכניות היחידה. חלקן מתבצעות במשולב עם משתלמים ללא מוגבלות וחלקן מיועדות רק לאנשים עם מוגבלות.

בכל ההכשרות ניתנת תשומת לב מיוחדת להנגשה רב-נכותית של תהליך הלמידה וההכשרה, הנגשת החומרים והנגישות הפיזית בתכנון ההכשרות ובהוצאתן לפועל מעורבים אנשים עם נכויות, גופים עם ניסיון בהכשרה וארגונים הקרובים לעולם התוכן הרלוונטי להכשרה.

להלן פירוט ההכשרות המרכזיות שבוצעו במסגרת תכניות יחידת נכויות ושיקום:

- מגשרים בסכסוכים הקשורים למוגבלות.
- יועצי תחנות מידע לעיוורים.
- חונכי מודל ההצלחה לחירשים.
- צוותים של "קהילה תומכת חיים עצמאיים לנכים".
- צוותים ומתנדבים של "מרכזים לחיים עצמאיים".
- פעילי "קהילה נגישה".
- נאמני נגישות.
- מדריכי תיירות מוסמכים לסיורי נכים ומלווים מתנדבים.
- מספרי סיפורים חירשים.

כנסים

להלן פירוט הכנסים המרכזיים שבוצעו:

- מאגרי מידע על שירותים לאנשים עם מוגבלות, יוני 2001.
- עמית לעמית: אנשי מקצוע עם נכויות העובדים למען קהילתם, נובמבר 2001.
- "חלוצות פעמיים" – נשים עם מוגבלות סוללות את דרכן לשוויון, יוני 2002.
- "שאלה של גישה" – שירותי בריאות האישה בישראל לנשים עם מוגבלות, מרס 2003.
- כנס ארצי פעילי קהילה נגישה, אוקטובר 2003.
- כנס על"ה – סקר בוגרי אוניברסיטאות עיוורים וכבדי ראייה, יוני 2004.
- שירותי בריאות נגישים לנשים עם מוגבלות – "הלכה למעשה", ספטמבר 2005.
- גישור ומוגבלות – קידום הגישור בקרב אנשים עם מוגבלות, דצמבר 2005.

תחומי פעילות

7. פעילות רחבית בתוך הג'וינט (2000-2005)

הרקע לפעילות

הפעילות למען אוכלוסיות עם צרכים מיוחדים מתנהלת מאז 1999 בתוך האגפים המקצועיים השונים – אשלים, היחידה לנכויות ושיקום, תב"ת – תנופה בתעסוקה, אשל ומאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל בנושאי מחקר. כדי להבטיח ראייה כוללת וקשר מקצועי בין אנשי הצוות סביב עולם התוכן הקשור לנכויות ושיקום מפעילה יחידת נכויות ושיקום מפגש תקופתי של חברי צוות מהאגפים השונים.

מטרות הפעילות

1. ראייה רחבית של פעילות הג'וינט בנושא נכויות.
2. קיום קשר מקצועי בין אנשי הצוות מהאגפים השונים, הזדמנות להחלפת ידע, התעדכנות ולמידה הדדית.
3. העשרה באמצעות מומחים מבחוץ.
4. רעיונות לפעילות בין-אגפית.

אוכלוסיית היעד

אנשי מקצוע העוסקים בתחום הנכויות והמוגבלות, בפיתוח תכניות ובמחקר, בג'וינט ישראל ובמאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל.

מרכיבי הפעילות

- מפגשים תקופתיים.
- התייעצות והחלפת מידע.

הפעילות שבוצעה עד כה

מאז שנת 2000 התקיימו 45 מפגשי צוות נכויות בהשתתפות של 7-16 איש בכל מפגש. במפגשים אלה התארחו 20 מומחים מן החוץ.

הנושאים שנדונו במפגשים

- המפגשים הוקדשו לעדכונים שוטפים, לדיונים ביצירת תכניות פעולה אסטרטגיות (כדוגמת תכנית החומש של אשל והתכנית התלת-שנתית של אשלים) וליצירת שיתופי פעולה בין אגפיים. להלן מבחר מפגשים בנושאים הבאים בהם התארחו המומחים הרלוונטיים לנושא:
- חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות.
  - מודלים של מאגרי מידע (קשר, בנפשו, תחנות מידע לעיוורים ועוד).
  - שירותים לאנשים עיוורים וכבדי ראייה – נקודת המבט של משרד הרווחה.
  - מכללות לאנשים נכים בעולם ובארץ.
  - קהילה נגישה.
  - דיור בקהילה.
  - נציגות נכים בוועדות היגוי – נכים כשותפים.
  - חיים עם הנכות – מפגשים עם מנהיגים נכים וכיצד הם רואים פיתוח שירותים.
  - רב תרבותיות ונגישות לשירותים בדגש על עולים נכים.
  - התאמה תרבותית בדגש על ערבים נכים.
  - עולים נכים.

- הכשרת כוח אדם העוסק בנכויות.
- שיתוף פעולה עם המוסד לביטוח לאומי.
- תפקיד הג'וינט במהלכים של תעסוקה לנכים.
- נכים מזדקנים.
- ועדת השופט לרון.
- כניסה לפריפריה – עבודה בחברה הערבית.
- התאמה תרבותית.
- מניעת אלימות.
- עוני ונכות.
- פיתוח יזמות עסקית.
- פרסומים בנושא נכויות – "ארון הספרים הג'וינטי".

תחומי פעילות

8. פעילות תיעוד, הערכה ופרסומים בתחום נכויות (2005-2000)

כללי

היחידה לנכויות ושיקום מתמקדת בפיתוח מודלים חדשניים של שירותים וקידום מהלכים ותכניות המובילים לשינוי תפיסתי ופיתוח תורתי. תיעוד, הערכה ומחקר מהווים חלק בלתי נפרד מפעילות היחידה. תרומתם מתבטאת בזיהוי צרכים ללא מענה; במידע ובמשוב להבטחת יישום אפקטיבי של התכניות בשלבי הפיתוח; בחינת השגת המטרות בפועל מול התכנון; בתיעוד הדרוש לפיתוח הידע התורתי ובהפקת דוחות ותוצרים נוספים להפצה רחבה של התכניות.

מטרות

1. להבטיח ביצוע איכותי ויעיל של התכניות.
2. לאפשר הפצה רחבה של הידע התורתי.

אוכלוסיית היעד

מנהלי התכניות; ועדות ההיגוי המלוות את התכניות; קובעי מדיניות; אנשי מקצוע ואקדמיה; הציבור הרחב.

מרכיבי התכנית

- סקירת ספרות.
- עיבודים וניתוחים המתבססים על בסיסי מידע קיימים (כגון מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל והמוסד לביטוח לאומי).
- הערכה של תכניות הכשרה.
- מחקר הערכה מעצב לליווי מודלים חדשניים.
- מחקר כמותי עם דגש על היקף שימוש בשירותים, בתכניות או בחומרים.
- מחקר איכותני עם דגש על שינויים תפיסתיים ונקודות מבט ייחודיות דוגמת תכניות "עמית לעמית".
- תיעוד שוטף של הפעילות והידע התורתי בפרוטוקולים של ישיבות.
- פעילת התיעוד מתבצעת באופן שוטף על-ידי צוותי ההפעלה של התכניות.
- פעילות ההערכה והמחקר מתבצעת על-ידי גורמי מחקר חיצוניים.

שותפים ומבצעים

שותפים לפרויקטים השונים: מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, המוסד לביטוח לאומי, אוניברסיטת חיפה – הפקולטה למדעי הרווחה והבריאות, אוניברסיטת בר אילן, חוקרים ומכוני מחקר פרטיים.

הפעילות שבוצעה עד כה

1. דוחות הערכה

- איילת ברג-ורמן. 2005. **הערכת שלב הפיתוח של מודל קהילה תומכת לנכים בירושלים**. מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל (דוח פנימי).
- ד"ר סידני אנגלברג. 2006. **מחקר הערכה על המרכז לחיים עצמאיים בירושלים**. המוסד לביטוח לאומי, הקרן למפעלים מיוחדים (בביצוע).
- אליאב ברמן ונורית שטרסברג. 2004. **תחנות מידע וייעוץ לעיוורים וכבדי ראייה - מחקר הערכה**. מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל. במימון הקרן למפעלים מיוחדים, המוסד לביטוח לאומי (יופיע בקרוב).
- חיה באהר-אמזלג וחגית הכהן וולף, 2005. **"מודל הצלחה" סטודנטים/בוגרים חירשים וכבדי שמיעה למען ילדים חירשים וכבדי שמיעה**. המכון לקידום החירש בישראל בשיתוף היחידה לנכויות ושיקום, ג'וינט ישראל - דוח הערכה מתווה - ייעוץ, הערכה ומימון (יופיע בקרוב).
- חיה באהר-אמזלג וחגית וולף-הכהן. 2005-2003. **קידום הגישור בקרב אנשים עם מוגבלות - דוחות הערכה לכל שלבי התכנית**. "מתווה" (דוחות פנימיים); ודוח סופי בסדרת דוחות המחקר של הקרן למפעלים מיוחדים במוסד לביטוח לאומי (צפוי ב-2006).
- טלי צ'פלקי וטלי בן יהודה. 2004. **הערכת תכנית "קהילה נגישה", שלב א (פנימי)**.
- טלי צ'פלקי וטלי בן יהודה. 2005. **הערכת תכנית "קהילה נגישה", שלב ב (פנימי)**, בהכנה).

2. סקרים ועיבודים משניים

- אליאב ברמן ודניז נאון. 2004. **בוגרי אוניברסיטאות עיוורים וכבדי ראייה: תרומת עמותת על"ה במשך הלימודים ומעקב אחר השתלבותם בתעסוקה**. מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל.
- **סקר למיפוי המצב התעסוקתי של אנשים חירשים וכבדי שמיעה, בוגרי מוסדות להשכלה גבוהה והשכלה מקצועית על-תיכונית - דוח סיכום ממצאים**. 2003. שלגם יועצים בע"מ.
- אביטל סנדלר-לף ודניז נאון. 2000, 2003. **עובדות ומספרים - ריכוז נתונים על אנשים עם נכויות בישראל**. ג'וינט ישראל ומאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל.
- נורית שטרסברג וגלית איתן ריבליס. 2005. **נשים עם מוגבלות בישראל: ממצאים נבחרים מניתוח משנה של נתוני סקרים ארציים**. מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל (יופיע בקרוב).
- אסף שרון ודניז נאון. 2002. **ממצאים על השוואה בין עולים לוותיקים מקבלי קצבת נכות כללית. ניתוח משנה לסקר מקבלי קצבאות נכות של המוסד לביטוח לאומי**. מאירס-ג'וינט מכון ברוקדייל והמוסד לביטוח לאומי (דוח פנימי).

3. פרסומים אחרים

א. מערך תומך חיים עצמאיים בקהילה (מעצ"ם)

- תמרה ברנע, רונית גולדינר. 2005. **קהילה תומכת חיים עצמאיים לנכים: מודל ניסיוני**. ג'וינט ישראל, יחידת נכויות ושיקום. לגרסאות 2003, 2004. היו שותפים נדים שיבאן ורנדי גרבר.
- ד"ר דבורית גלעד. 2005. **"חיים עצמאיים של אנשים עם נכויות בקהילה: מקומה של המשפחה"**. אוניברסיטת חיפה וג'וינט ישראל (יפורסם בקרוב).
- ניר גזית ויהודית קינג. 2004. **"מעצ"ם - מערך תומך חיים עצמאיים של נכים פיזיים בקהילה"**. מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל (דוח פנימי).

ב. אנשי מקצוע נכים הפועלים למען קהילתם (עמית לעמית) ופיתוח מנהיגות מקצועית של נכים

- תחנות מידע ואיתור לאנשים עם קשיי ראייה – עלוני מידע לקהל הרחב בעברית, רוסית וערבית
- מירית אליהו, לינוי מזור וגל רוקניאן. 2003. "הדרך שלנו – זהות ומעברים בחיי האדם החירש וכבד השמיעה". המכון לקידום החירש בישראל וג'וינט ישראל.
- "מערכי שיעור לבוגרים". 2002. המכון לקידום החירש.
- לי לי-און ואלישבע הכהן. 2002. גישור ויישוב סכסוכים בקרב אוכלוסייה עם מוגבלות, סקירת ספרות על הניסיון הבינלאומי. המרכז הארצי לגישור וליישוב סכסוכים, משרד המשפטים.
- "גישור ללא הגבלה". 2002. "בהסכמה", המרכז הארצי לגישור וליישוב סכסוכים, משרד המשפטים, עמ' 7-9.
- תמרה ברנע (עורכת). 2005. קידום הגישור בקרב אנשים עם מוגבלות, קובץ הרצאות שנישאו בתכנית התמחות בגישור ומוגבלות (ספטמבר-נובמבר 2004). היחידה לנכויות ושיקום - ג'וינט ישראל, המרכז הארצי לגישור וליישוב סכסוכים - משרד המשפטים, הקרן למפעלים מיוחדים – המוסד לביטוח לאומי, ארגון "בזכות".
- תמרה ברנע (עורכת). 2005. הממשק שבין גישור ומוגבלות - מסד ידע לפיתוח התחום בישראל. היחידה לנכויות ושיקום - ג'וינט ישראל, המרכז הארצי לגישור וליישוב סכסוכים - משרד המשפטים, הקרן למפעלים מיוחדים – המוסד לביטוח לאומי, ארגון "בזכות" (יופיע בקרוב).
- נילי ברויאר ונעמה לרנר. 2003. "שאלה של גישה". נייר עמדה על הנגשת שירותי בריאות לנשים עם מוגבלות בישראל. פורום הנשים והמרכז לקידום מעמד האשה על שם רות ועמנואל רקמן, אוניברסיטת בר-אילן.
- נורית שטרסברג וגלית איתן ריבליס. 2005. נשים עם מוגבלות בישראל: ממצאים נבחרים מניתוח משנה של נתוני סקרים ארציים. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל (יופיע בקרוב).
- ירונה בן שלום ואורנה לשם. 2005. "הנגשת תהליכי הכשרה והדרכה לאנשים עם מוגבלות". ג'וינט ישראל, היחידה לנכויות ושיקום ואלכ"א (יופיע בקרוב).
- חיה באהר-אמזלג, בטי סבו, חגית הכהן וולף. 2005. מדריך "זה עובד" למעסיקים ולמנהלי משאבי אנוש לשילוב של עובדים עם מוגבלות במגזר העסקי. "מתווה" בשיתוף ג'וינט ישראל ו"מתן".

ג. נגישות

- עלונים ודפי מידע של "קהילה נגישה" ביישובים השונים (עברית וערבית).
- מרכז זוסמן להדרכה ולתיירות מונגשת לנכים – עלוני מידע וקלטת למרכז המבקרים.

ד. קידום מעמד ומצב הנכים בפרופריה

קידום מעמד הנכים בדרום הארץ

- ירונה בן שלום. 2005. "עם הפנים לדרום" – תכנית אסטרטגית לקידום מעמד הנכים בדרום הארץ. ג'וינט ישראל, היחידה לנכויות ושיקום (מסמך פנימי, בהכנה).

קידום מעמד הנכים בחברה הערבית

- אביטל סנדלר-לף ויפעת שחק. 2005. מעמד הנכים בחברה הערבית בישראל. ג'וינט ישראל, היחידה לנכויות ושיקום (יופיע בקרוב בעברית, ערבית ואנגלית).
- נורית שטרסברג. 2005. סקירת ספרות על מוגבלות בחברה הערבית בישראל, מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל (דוח פנימי).
- רות אפרתי. 2005. סקירת השירותים לנכים במגזר הערבי, מכון הנרייטה סאלד (דוח פנימי).
- נאיף אבו שרקיה ומאג'ד אגבריה. 2005. צרכים, עמדות ותפיסות של נכים בני 21+ ובני משפחתם בחברה הערבית, ממצאים מקבוצות מיקוד. "אל-ריאדה" (דוח פנימי).

- אמין פארס. 2005. הנכים בחברה הערבית – מנקודת מבט נותני השירות. "איקונומיק אנליסיס" (דוח פנימי).
- ד"ר חאלד אבו-עסבה ואמירה קראקרה. 2005. מיפוי וניתוח פרויקטים בתחום שיקום נכים בקרב האוכלוסייה הערבית בישראל. מכון מסאר (דוח פנימי).
- ראויה לוסייה ואביטל סנדלר-לף. 2005. "קהילה נגישה" בקרב האוכלוסייה הערבית בישראל. המחלקה לנכים ואוכלוסיות מיוחדות, החברה למתנ"סים (דוח פנימי).
- ראויה לוסייה ואביטל סנדלר-לף. 2005. "עמית לעמית" - אנשי מקצוע נכים פועלים למען קהילתם. ג'וינט ישראל (דוח פנימי).

עולים נכים

- אסף שרון ודניז נאון. 2002. ממצאים על השוואה בין עולים לוותיקים מקבלי קצבת נכות כללית. ניתוח מישנה לסקר מקבלי קצבאות נכות של המוסד לביטוח לאומי. מאיר-ס-ג'וינט מכון ברוקדייל והמוסד לביטוח לאומי (דוח פנימי).

ה. תכניות לשעת חירום

- איך להתכונן לשעת חירום? מידע לאנשים עם צרכים מיוחדים. 2003. משרד המשפטים, משרד העבודה והרווחה, המשרד לקליטת עלייה, משרד הבריאות, משרד הביטחון, פיקוד העורף, המוסד לביטוח לאומי, ג'וינט ישראל – היחידה לנכויות ושיקום (הופיע בעברית, אנגלית, ערבית, רוסית, אמהאית, ספרדית וצרפתית וכן בקלטות לעיוורים).
- דפנה בן-דוד – רוקני (עורכת). 2002. ערכת הדרכה לשעת חירום. משרד העבודה והרווחה – אגף השיקום וביה"ס המרכזי לעובדים בשירותים חברתיים סניף ירושלים, ג'וינט ישראל – היחידה לנכויות ושיקום.
- התמודדות של אנשים עם נכויות במצבי חירום ביטחוניים וסביבתיים. 2004. משרד הרווחה – אגף השיקום וביה"ס המרכזי סניף ירושלים, ג'וינט ישראל – היחידה לנכויות ושיקום.

ו. כללי

- תמרה ברנע. 1999. נכויות ושיקום בג'וינט ישראל: היסטוריה, תמונת מצב בהווה וכיווני פעולה בעתיד (דוח פנימי).

צוות יחידת נכויות ושיקום

barnea@jdc.org.il	טל' 02-6557292	תמרה ברנע, מנהלת יחידת נכויות ושיקום
avitals@jdc.org.il	טל' 02-6557236	אביטל סנדלר-לף, ראש תחום חיים עצמאיים
yarona@jdc.org.il	טל' 02-6557529	ירונה בן-שלום, מנהלת תכניות בכירה
ronitg@jdc.org.il	טל' 02-6557572	רונית גולדינר, מנהלת תכנית "קהילה תומכת לנכים"
ornal@jdc.org.il	טל' 02-6557572	אורנה לשם, התכנית לגישור ומוגבלות
meytald@jdc.org.il	טל' 02-6557200	מיטל דהן, מזכירת היחידה

כתובת היחידה:
היחידה לנכויות ושיקום
ג'וינט ישראל
ת"ד 3489
ירושלים 91034
טל: 02-6557200
פקס: 02-5670702
דוא"ל: meytald@jdc.org.il

אתר הג'וינט: www.jdc.org.il